

บทที่ 2

การคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม และมีบทบาทสำคัญในการสร้างประชากรที่มีคุณภาพ หล่อหลอมสมาชิกในครอบครัวให้มีคุณธรรมด้วยการให้การศึกษาอบรม ความรุนแรงในครอบครัว เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นเวลานาน แต่เดิมสังคมไม่ให้ความสำคัญต่อปัญหานี้เท่าที่ควรเนื่องจากความรุนแรงในครอบครัวมักถูกมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัว บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง และยังขาดมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวจึงทำให้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ซ่อนเร้นอยู่ในทุกสังคม ในปัจจุบันภาครัฐและเอกชนเริ่มเห็นความสำคัญของความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้นจึงก่อให้เกิดแนวคิดทฤษฎีในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตลอดจนการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้การคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีความเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

ในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงความทั่วไปเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว แนวคิดในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

2.1 ความทั่วไปเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) ก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อตัวผู้ได้รับผลร้ายโดยตรง บุคคลอื่นภายในครอบครัว และสังคมโดยรวม จึงเกิดความพยายามของนักวิจัยในศาสตร์แขนงต่างๆ ในการให้คำจำกัดความของ "ความรุนแรงในครอบครัว" และศึกษาสาเหตุของการใช้ความรุนแรงระหว่างบุคคลในครอบครัว

2.1.1 ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว

การให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวมีความแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับมุมมองและวัตถุประสงค์ของผู้นิยามในศาสตร์แต่ละสาขาว่าประสงค์จะอธิบายปรากฏการณ์ด้านใดเป็นการเฉพาะดังต่อไปนี้

ในทางสังคมจิตวิทยานิยามความรุนแรงในครอบครัวในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง กระบวนการที่บุคคลในครอบครัวใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของผู้กระทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจครอบงำ ควบคุม หรือให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากบุคคลในครอบครัว¹

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2539) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวว่า เป็นการทำร้ายกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้บาดเจ็บทางร่างกาย และช้ำซึมจิตใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำในสิ่งที่ไม่ปรารถนา ระดับความรุนแรงนั้นแตกต่างกัน ตั้งแต่การทะเลาะโต้เถียง การทำร้ายร่างกายด้วยอวัยวะหรืออาวุธ ไปจนถึงการทำลายชีวิตหรือทำลายพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคล อาทิ การกระทำหรือละเลยที่เป็นข้อบกพร่องในบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยาหรือบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม²

อย่างไรก็ตามการให้นิยามในทางกฎหมายจะให้ความหมายในลักษณะที่แคบกว่า เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการใช้บังคับกฎหมาย ดังต่อไปนี้

ในประเทศอังกฤษ คณะกรรมการกฎหมาย(The Law Commission) ให้คำนิยามของคำว่าความรุนแรงในครอบครัวว่ามีความหมายกว้างกว่าการใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายแก่กายผู้อื่น เพราะรวมถึงการประทุษร้ายทางเพศ การประทุษร้ายต่อจิตใจ หรือการก่อความเดือดร้อนรำคาญอันมีผลกระทบต่อสุขภาพกาย จิตใจ อนามัย และความเป็นอยู่อย่างปกติสุข และแม้ว่าจะไม่มีการใช้กำลังประทุษร้ายก็ตามหากความร้ายแรงและผลกระทบต่อเกิดขึ้นต่อผู้กระทำ ย่อมถือว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัว³

พระราชบัญญัติศาลครอบครัว (The Family Court Act) ของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา นิยามคำว่า การกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัวหรือความผิดในครอบครัว (family offense) เช่น การประพฤติไม่เหมาะสม (disorderly conduct) ทั้งในที่สาธารณะและส่วนบุคคล การคุกคาม (harassment) ข่มขู่ (menacing) ประมาทเลินเล่อ (reckless) หรือทำร้ายร่างกาย (assault) โดยการกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสหรือเคย

¹ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์อักษร, 2546), หน้า 24.

² วัฒนชัย คงสกุล และ นฤมล โพธิ์แจ่ม, ความรุนแรงในครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สหประชาพานิชย์, 2551), หน้า 4.

³ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 25.

เป็นคู่สมรส ระหว่างบิดามารดากับบุตร หรือระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันหรือ
ครัวเรือนเดียวกัน (member of the same family or household) เว้นแต่ผู้กระทำความผิดอายุไม่น้อยไม่
ต้องรับผิดทางอาญาตามกฎหมายอาญามาตรา 30.00⁴

กฎหมายว่าด้วยผู้หญิง (Women's Charter) ของประเทศสิงคโปร์ มาตรา 64 นิยาม
คำว่าความรุนแรงในครอบครัว ว่าหมายถึงการกระทำความผิดต่อไปนี้

(1) กระทำโดยจงใจหรือพยายามกระทำด้วยประการใดๆ จนน่าจะเกิด
อันตรายแก่สมาชิกในครอบครัว

(2) กระทำการใดๆ โดยรู้หรือควรรู้ว่าจะเกิดอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัว

(3) กักขังหรือควบคุมสมาชิกในครอบครัวโดยมิชอบและผิดเจตนาของบุคคล
นั้น

(4) ก่อความเดือดร้อนรำคาญอย่างต่อเนื่องโดยเจตนาให้สมาชิกใน
ครอบครัวได้รับความเสียหายหรือเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ การกระทำความผิดกล่าวไม่รวมถึงการ
ป้องกันโดยชอบหรือเพื่ออบรมสั่งสอนเด็กอายุต่ำกว่า 21 ปี^{*}

สำหรับกฎหมายไทย พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใน
ครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำ
ใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาใน
ลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับ

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

Women's Charter of Singapore, Article 64 “family violence” means the commission of any of the following acts:

(a) willfully or knowingly placing, or attempting to place, a family member in fear of hurt;

(b) causing hurt to a family member by such act which is known or ought to have been known would
result in hurt;

(c) wrongfully confining or restraining a family member against his will; or

(d) causing continual harassment with intent to cause or knowing that it is likely to cause anguish to a
family member, but does not include any force lawfully used in self-defence, or by way of correction toward a child below
21 of age;

หรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

2.1.2 ความหมายของบุคคลในครอบครัว

กฎหมายของมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา นิยามคำว่า บุคคลในครอบครัว (Family or Household Member) หมายถึง สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกัน อันได้แก่ คู่สมรส ผู้เคยเป็นคู่สมรส ผู้ที่มีความเกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือการสมรส ผู้อาศัยอยู่ด้วยกัน เหมือนครอบครัวหรือเคยอาศัยอยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัวและผู้ที่มิบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะสมรสกันโดยชอบหรือไม่ หรือเคยอาศัยอยู่ด้วยกันมาก่อน (Have Resided Together at Any Time)⁵

พระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวยอร์ก (The Family Court Act of the State of New York) มาตรา 812(1) ให้ความหมายของคำว่า บุคคลในครอบครัว หมายถึง

- (1) ผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต
- (2) ผู้ที่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย (legally married to one another)
- (3) ผู้ซึ่งเคยสมรสกันมาก่อน
- (4) ผู้ซึ่งมิบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะเคยสมรสกันหรือเคยกินอยู่กันไม่ว่าเวลาใดๆ⁶

กฎหมาย Women's Charter ของประเทศสิงคโปร์ มาตรา 64 นิยามคำว่า บุคคลในครอบครัว หมายถึง

- (1) คู่สมรสหรือบุคคลที่เคยเป็นคู่สมรส
- (2) บุตรของบุคคล (child of the person) รวมถึงบุตรบุญธรรมหรือบุตรที่ติดมากับคู่สมรส

⁵ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 26.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 153.

- (3) บิดาหรือมารดาของบุคคล (a father or mother of the person)
- (4) บิดาหรือมารดาของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง
- (5) พี่ชาย น้องชาย หรือ พี่สาว น้องสาว
- (6) ผู้ที่เป็นญาติหรือผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นบุคคลไร้ความสามารถตามพฤติการณ์พิเศษและถือว่าเป็นบุคคลในครอบครัวของบุคคลนั้น

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 ให้คำจำกัดความคำว่าบุคคลในครอบครัว หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมถึงบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

2.1.3 ลักษณะของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ลักษณะของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 สามารถแยกพิจารณาตามลักษณะของฐานความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาได้ดังต่อไปนี้

2.1.3.1 การกระทำความรุนแรงต่อชีวิต

ความผิดลักษณะนี้ หมายถึงการทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 เป็นการกระทำให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตายโดยไม่จำกัดวิธีการ ทั้งนี้รวมถึงการทำทั้งตัวการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลตามประมวลกฎหมาย

Women's Charter of Singapore, Article 64 "family member", in relation to a person, means-

- (a) a spouse or former spouse of the person;
- (b) a child of the person, including as adopted child and step-child;
- (c) a father or mother of the person;
- (d) a father-in-law or mother-in-law of the person;
- (e) a brother or sister of the person; or
- (f) any other relative of the person or an incapacitated person who in the opinion of the court should in

the circumstance, in either case be regarded as a member of the family of the person;

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 บัญญัติว่า "ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี"

อาญา มาตรา 59 วรรค 5 ด้วย เช่น สามีที่ปล่อยให้ภรรยาที่วิกลจริตฆ่าตัวตายอาจต้องรับผิดชอบฆ่าผู้อื่นโดยงดเว้นการที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันผล

การฆ่ากันระหว่างสมาชิกในครอบครัวถือเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่มีความร้ายแรงที่สุด อย่างไรก็ตามจากการประชุมผู้แทนศาลและผู้ทรงคุณวุฒิของสำนักวิชาการศาลยุติธรรม มีความเห็นว่า ความรุนแรงในครอบครัวน่าจะ ไม่รวมถึงการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเพราะเมื่อผู้ถูกกระทำถึงแก่ความตายแล้วก็ไม่อาจฟื้นฟูความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ดั้งเดิม จึงไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการรักษาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในครอบครัว⁷

2.1.3.2 การกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย

ความผิดต่อร่างกายโดยเจตนาที่เป็นความผิดลหุโทษบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391^{***} ส่วนความผิดอาญาอันเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายบัญญัติใน มาตรา 295^{****} และความผิดฐานมิได้มีเจตนาฆ่าแต่ทำร้ายผู้อื่นจนถึงแก่ความตายตาม มาตรา 290[†] เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำอาจได้รับอันตรายแก่กาย จิตใจ หรือได้รับอันตรายสาหัส หรือบางครั้งอาจถึงแก่ความตาย

การกระทำความรุนแรงต่อร่างกายนั้นเมื่อเกิดขึ้นครั้งหนึ่งแล้วมักจะเกิดซ้ำ มีแนวโน้มขยายความรุนแรงและเพิ่มความถี่ของการกระทำมากขึ้น ลักษณะการใช้กำลังทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลในครอบครัว เช่น

^{*} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรค 5 บัญญัติว่า "การกระทำ ให้หมายรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย"

⁷ สำนักวิชาการศาลยุติธรรม, "สรุปผลการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนศาลเพื่อเตรียมการใช้บังคับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550," 5-6 พฤศจิกายน 2550.

^{***} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 บัญญัติว่า "ผู้ใดใช้กำลังทำร้ายผู้อื่นโดยไม่ถึงกับเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

^{****} ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 บัญญัติว่า "ผู้ใดทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย หรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

[†] ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290 บัญญัติว่า "ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ถึงแก่ความตายต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี"

- (1) การใช้กำลังผลัก ตบ ตี ชก เตะ
- (2) การใช้กำลังทำร้ายจนเป็นแผลถลอก ฟกช้ำ เลือดออก รอยเจาะ
- (3) การใช้กำลังเค้นคอ บีบคอ
- (4) การใช้กำลังดึงผม กระชากผม จับผมหรือแขนขาแล้วลากไป
- (5) การใช้อาวุธทำร้ายร่างกาย⁸

2.1.3.3 การกระทำความรุนแรงต่อเสรีภาพ

หมายถึงการกระทำใดๆ ที่กระทบต่อเสรีภาพในการตัดสินใจและเสรีภาพในการเคลื่อนไหวร่างกายที่อาจเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 และ 310 เป็นหลัก ลักษณะของการกระทำที่กระทบต่อเสรีภาพได้แก่

- (1) การบังคับข่มขืนใจให้กระทำ เช่น บังคับให้เด็กทำงานหนัก หรืองานที่เสี่ยงต่ออันตรายและไม่สมควรต่อฐานานุกรมของเด็ก
- (2) การบังคับให้ไม่กระทำ เช่น สามีบังคับไม่ให้ภริยาพูดคุยติดต่อกับบุคคลอื่นเพราะเกรงว่าจะนอกใจ และหากภริยาฝ่าฝืนก็ขู่ที่จะทำร้าย
- (3) การบังคับให้จำยอมต่อสิ่งใด เช่น การบังคับข่มขืนใจให้ภริยาร่วมหลับนอนโดยภริยาไม่สมัครใจไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่ผิดธรรมดาหรือไม่ก็ตาม
- (4) การหน่วงเหนี่ยวกักขังโดยปราศจากเหตุอันสมควร เช่น การล่อลวงเด็กไว้กับเสาบ้านเพื่อไม่ให้เล่นซน

⁸ วชิรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 30.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้ใดข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือจำยอมต่อสิ่งใด โดยทำให้กลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของผู้ถูกข่มขืนใจนั้นเองหรือผู้อื่น หรือโดยใช้กำลังประทุษร้ายจนผู้ถูกข่มขืนใจต้องกระทำการนั้น ไม่กระทำการนั้นหรือจำยอมต่อสิ่งนั้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 310 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้ใดหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

(5) การจำกัดเสรีภาพโดยกระทำเกินสมควร เช่น ชังเด็กไว้ในห้องสภปรักคับแคบเพื่อลงโทษที่ไม่เชื่อฟัง⁹

2.1.3.4 การกระทำความรุนแรงในทางเพศ

ความรุนแรงในทางเพศหมายถึง การกระทำใดๆที่เป็นการฝ่าฝืนต่อความสมัครใจในการมีเพศสัมพันธ์หรือการทำให้ผู้เสียหายขาดเสรีภาพทางเพศ เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างสามีภรรยาควรเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความสมัครใจของทั้งสองฝ่าย¹⁰ การจดทะเบียนสมรสเพียงอย่างเดียวไม่ควรเป็นการผูกมัดภรรยาว่าจะต้องสมัครใจมีความสัมพันธ์ทางเพศกับสามีตลอดไป ภรรยาอาจไม่สมัครใจที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับสามีได้ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่แยกกันอยู่ชั่วคราวหรือถาวร การอยู่ระหว่างดำเนินการฟ้องหย่า หรือกรณีที่สามีเป็นโรคติดต่อร้ายแรง¹¹ ทั้งนี้การกระทำความรุนแรงทางเพศระหว่างคู่สมรสหรือคู่ครองส่วนใหญ่จะมีการใช้กำลังประทุษร้ายร่วมอยู่ด้วย¹²

2.1.3.5 การกระทำความรุนแรงที่กระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

หมายถึง การกระทำใดๆ ที่กระทบต่อสภาวะทางจิตใจและอารมณ์เป็นอาชญากรรม ทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกถูกลดคุณค่า รู้สึกด้อยค่า ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง ถูกเหยียดหยามในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยสามารถเทียบเคียงได้กับการกระทำความผิดฐานดูหมิ่นตามประมวล

⁹ มาตากลัษณ์ อรุณโรจน์, เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกสภา เล่มที่ 20 ร่างพระราชบัญญัติการขจัดความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. : ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท โรงพิมพ์คลังวิชา จำกัด, 2547) หน้า 12-13.

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคแรก บัญญัติว่า "ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นโดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โยใช้กำลังประทุษร้ายโดยผู้นั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้นั้นเข้าใจผิดว่าเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท"

¹⁰ วิมลศิริ ชำนาญเวช, "กฎหมายอาญาคู่ครองผู้หญิงและเด็กในคดีเกี่ยวกับครอบครัวเพียงไร," วารสารนิติศาสตร์ 27, 2 (มิถุนายน 2540): 369.

¹¹ มาลี พุกพงษ์สวัสดิ์, สตรีกับกฎหมาย, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2527), หน้า 224-225.

¹² วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว หน้า 33.

กฎหมายอาญา มาตรา 393* หรือหมิ่นประมาทตามมาตรา 326** ความรุนแรงต่ออารมณ์หรือจิตใจอาจเกิดขึ้นแต่โดยลำพังหรือเกิดพร้อมกับการกระทำความรุนแรงในรูปแบบอื่นได้ ลักษณะของความรุนแรงต่ออารมณ์หรือจิตใจ อาทิ

- (1) ถูกปล່อยให้อยู่โดดเดี่ยว
- (2) แสดงอาการหึงหวงจนเกินเหตุ
- (3) จำกัดไม่ให้สิ่งจำเป็นแก่ความเป็นอยู่
- (4) ทำให้เกรงกลัว ทำให้ขายหน้า ดูถูกเหยียดหยาม
- (5) การเรียกขานด้วยถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม วิพากษ์วิจารณ์

ในทางเสียหาย ดูถูกเหยียดหยาม

เสียทุกสิ่ง

- (6) กล่าวโทษ ใส่ความ ตำนินตีเตียนการกระทำของคู่สมรสไป

อยู่เสมอ

- (7) เย็นชา เพิกเฉย ไม่สนใจ ขับไล่ใส่ส่งพูดจาเยาะเย้ยถากถาง

- (8) โกหก ไม่ทำตามสัญญา ทำลายความเชื่อถือของคู่สมรส

- (9) แกล้งกระทำการอันน่าหวาดเสียว ช่มชู้และทำให้คู่สมรส

ตกใจกลัว

- (10) แกล้งปล່อยทิ้งให้อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในภาวะที่น่าจะเกิด

อันตราย

* ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393 บัญญัติว่า "ผู้ใดดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

** ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 บัญญัติว่า "ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ"

(11) ปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่ออีกฝ่ายเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ¹³

การกระทำความรุนแรงต่ออารมณ์หรือจิตใจบางประเภทแม้ไม่เป็นการผิดตามประมวลกฎหมายอาญา แต่อาจนำไปสู่ความรุนแรงที่เพิ่มระดับขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ตามยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาตีความว่ากรณีดังกล่าวนี้ถือเป็นความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 3 หรือไม่ เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายอาญา

2.1.4 สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวมิได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่มีสาเหตุจากปัจจัยหลายด้านร่วมกันทั้งจากวัฒนธรรมและความเชื่อของบุคคล อิทธิพลจากสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนั้น โดยสามารถแบ่งสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวได้ดังต่อไปนี้

1) วัฒนธรรมและความเชื่อ

โครงสร้างของสังคมที่มีความเชื่อว่าผู้ชายต้องเป็นผู้นำและปกครองดูแลสมาชิกในครอบครัวนำไปสู่การใช้ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา หากผู้ใหญ่ในครอบครัวใช้ความรุนแรงต่อคู่ครองจะทำให้เด็กได้รับบุคลิกภาพก้าวร้าวก่อให้เกิดวัฏจักรความรุนแรง (Cycle of violence) สืบทอดความเชื่อในบทบาทที่เหนือกว่าของชายจากคนในครอบครัวรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เด็กชายเรียนรู้ที่จะก่อความรุนแรง ส่วนเด็กหญิงเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ถูกกระทำ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าการใช้กำลังทำร้าย หรือข่มขู่ว่าจะใช้กำลังทำร้าย จะทำให้ได้มาซึ่งอำนาจหรือรักษาอำนาจและควบคุมคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง หากฝ่ายที่ถูกกระทำเรียนรู้วิธีที่จะหลีกเลี่ยงหรือตอบโต้ ผู้กระทำก็อาจพัฒนากลวิธีที่อันตรายยิ่งขึ้น¹⁴

¹³ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 36.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 49-51.

2) เศรษฐกิจ

สภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การว่างงาน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย นำไปสู่การกดดัน และนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในครอบครัวในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่มีรายได้น้อย ส่วนกลุ่มผู้ประกอบอาชีพที่มีรายได้ปานกลางหรือสูงที่ไม่ประสบความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่การงานเป็น ปัจจัยที่นำสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้¹⁵

3) สังคมและการเมือง

สังคมยังมองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่อยู่ นอกเหนือจากการควบคุมของรัฐ นอกจากนี้ ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำ ความรุนแรงใน ครอบครัวจำนวนหนึ่งจำเป็นต้องยอมทนรับสภาพเนื่องจากต้องพึ่งพิงผู้กระทำความผิดในการดำรงชีพ หรือไม่ทราบว่าจะขอความช่วยเหลือจากใคร ไม่มีแหล่งที่อยู่อื่นที่ปลอดภัยจากการถูกกระทำซ้ำ¹⁶

4) กฎหมาย

แม้จะมีการบัญญัติกฎหมายหลายมาตราเพื่อคุ้มครองป้องกันผู้ถูกกระทำความ รุนแรงในครอบครัว แต่ในความเป็นจริงความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างเหยื่อกับผู้กระทำผิดทำให้ใน บางกรณีผู้ถูกกระทำไม่กล้าดำเนินคดีเพราะไม่ประสงค์จะให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษ นอกจากนี้กฎหมายนิยามการข่มขืนและการกระทำทารุณกรรมแคบเกินไป และผู้หญิงส่วนใหญ่ยัง ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของตน¹⁷

2.1.5 ผลกระทบของการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอาจส่งผลกระทบต่อตัวผู้ได้รับผลร้าย บุคคลอื่น ในครอบครัว และต่อสังคมโดยรวม ดังต่อไปนี้

¹⁵ มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกสภา เล่มที่ 20 ร่างพระราชบัญญัติการ รั้งความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. : ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมาย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ คานาดา ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย, หน้า 16.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

¹⁷ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการใน การคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 47.

1) ผลกระทบโดยตรง

(1) ผลกระทบต่อผู้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งหมายถึง การได้รับอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย และต่อจิตใจ

(2) ผลกระทบต่อฐานะทางเศรษฐกิจและหน้าที่การงานของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อความรุนแรง เช่น ต้องสูญเสียเวลาทำงานและขาดรายได้เนื่องจากการรักษาตัวจากอาการบาดเจ็บ

(3) ผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัว เช่น ความแตกแยกภายในสถาบันครอบครัว ขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความหวาดระแวง ขาดความเคารพยำเกรง

2) ผลกระทบทางอ้อม

(1) เด็กหรือผู้เยาว์ในครอบครัวซึมซับพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงและนิยมใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

(2) เด็กที่ตกอยู่ในวงจรของความรุนแรงในครอบครัวจะได้รับผลกระทบต่อพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และบุคลิกภาพ

(3) เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการได้รับบาดเจ็บจนต้องขาดงานของฝ่ายที่ได้รับความเสียหาย ในขณะที่เดียวกันผู้กระทำผิดอาจต้องยุติการประกอบอาชีพเพราะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

(4) ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของความเป็นอยู่ของคนในสังคม ความเชื่อมั่นของเด็กและเยาวชนต่อสถาบันครอบครัวลดลง¹⁸

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวส่งผลกระทบทั้งทางตรงทางอ้อม ก่อความเสียหายเป็นวงกว้างทั้งต่อปัจเจกชนและสังคมส่วนรวม ดังนั้นกฎหมายที่มุ่งขจัดความรุนแรงในครอบครัว จึงต้องมีมาตรการที่เหมาะสม บังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรักษาสถานภาพความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวให้ดำรงอยู่ต่อไป

¹⁸ มาตาสักขณ์ ออรุ่งโรจน์, เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกสภา เล่มที่ 20 ร่างพระราชบัญญัติการขจัดความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. : ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย. หน้า 16-18.

2.2 แนวคิดในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ในสังคมสมัยโบราณ การกระทำความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นเรื่องธรรมดาของสังคม เนื่องจากมีความเชื่อว่าผู้ที่มีอำนาจปกครองสมาชิกในครอบครัวมีอำนาจลงโทษผู้อยู่ในความดูแลของตนได้ ต่อมาเมื่อสภาพปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วและสาธารณชนได้รับทราบมากขึ้น สังคมจึงเริ่มตระหนัก ให้ความสำคัญ และหาแนวทางแก้ไข ปัญหา จึงเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิดในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และแนวคิดเหล่านี้ได้ถูกนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้การคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีความเป็นรูปธรรม

2.2.1 แนวคิดและทฤษฎีทั่วไปในการคุ้มครองปัจเจกชนจากการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว

แนวคิดในการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวแบ่งเป็นหลายระดับ ดังต่อไปนี้

2.2.1.1 แนวคิดว่าคุณค่าผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิใน ฐานะปัจเจกชน

รากฐานของแนวความคิดนี้คือ แนวคิดปัจเจกชนนิยม (Individualism) ซึ่งให้ความสำคัญแก่บุคคลแต่ละคนว่า เป็นบุคคลหรือสิ่งที่มีอยู่ได้ด้วยตนเองแยกออกได้ชัดเจนจาก สิ่งอื่น แนวคิดว่าคุณค่าผู้ถูกระทำมีสิทธิในฐานะปัจเจกชนจึงเห็นว่าบุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับบุคคลทุกคน ไม่ว่าบุคคลดังกล่าวจะอยู่ในฐานะสามี ภรรยา บุตร หรือสมาชิกในครอบครัวคนอื่น¹⁹

ในปัจจุบันแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากการที่ องค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้น การคุ้มครองบุคคล ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้นเนื่องจากถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักการคุ้มครองปัจเจกชนซึ่งเป็นหลักการที่เป็นสากล

¹⁹ กิติพัฒน์ นนทพิริยะกุล, "ปัญหาการทารุณกรรมและการปล่อยปละละเลยเด็ก : แนวความคิดและการตระหนักต่อ ปัญหาของนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารจิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 57.

2.2.1.2 ทฤษฎีป้องกันสังคม (Social Defence Theory)

ทฤษฎีป้องกันสังคม อธิบายว่า กฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองป้องกันสังคมจากอาชญากรรม แนวความคิดนี้ถือกำเนิดในปลายยุคโพสิทีฟ คริเมโนโลยี (Positive Criminology) โดยสำนักกฎหมายโพสิทีฟ (Positive) เน้นการศึกษาสาเหตุของการก่ออาชญากรรมจากผู้กระทำผิดทั้งด้านกายภาพและทางสังคม บุคคลแรกที่ยึดถือแนวคิดเรื่องการป้องกันในลักษณะทฤษฎีคืออดอล์ฟ พรินส์ (Adolphe Prins) ได้อธิบายว่า ทฤษฎีป้องกันสังคมมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เกิดความแน่ใจในความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และชื่อเสียง ดังนั้นจึงเกิดการศึกษารองานมาตรการป้องกัน (Preventive Measure) มาใช้แทนการลงโทษ แม้ว่าแนวคิดนี้จะถูกโต้แย้งอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามระบบกฎหมายของหลายประเทศ อาทิ สเปน โคลัมเบีย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ได้นำหลักการของมาตรการป้องกันแทนการลงโทษมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายภายใน

ต่อมาในการประชุมของสหประชาชาติในปี ค.ศ.1948 มีคำวินิจฉัยว่าการป้องกันสังคมเป็นการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขผู้กระทำความผิด เป็นการเพิ่มเติมความคิดขึ้นมาอีกประการหนึ่งนอกจากความคิดเดิมที่มุ่งเฉพาะการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมเท่านั้น นับแต่นั้นแนวความคิดป้องกันสังคมจึงเริ่มเข้าสู่ยุคใหม่ โดยทฤษฎีป้องกันสังคมยุคใหม่ (New Social Defence) แบ่งแนวความคิดออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มแรก ยึดถือในเรื่องพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Anti-social conduct) ของบุคคล โดยได้เสนอให้ยกเลิกเรื่องความรับผิดชอบของบุคคลในทางอาญาตามความคิดดั้งเดิมทั้งหมด ในเรื่องกฎหมายอาญาและโทษ โดยหันมาใช้พฤติกรรมต่อต้านสังคมและมาตรการเพื่อการป้องกันแทน

กลุ่มที่สอง เป็นแนวความคิดทฤษฎีป้องกันสังคมยุคใหม่ที่ได้รับการยอมรับมากกว่ากลุ่มแรก คือ เน้นการยอมรับในเรื่องสิทธิของบุคคล แม้รัฐมีหน้าที่นำบุคคลกลับคืนสู่สังคม (Resocialization) แต่จะมองข้ามสิทธิของบุคคลไม่ได้ รัฐต้องมีกฎระเบียบ มีกฎหมายอาญา มีเรื่องความรับผิดชอบของบุคคล การลงโทษอยู่เช่นเดิมเพื่อผลักดันบุคคลกลับเข้าสู่สังคม และมาตรการนำบุคคลเข้าสู่สังคมจะต้องประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากอำนาจรัฐด้วย²⁰

²⁰ พัดมณเฑียร ยอดพยุง, "วิธีการเพื่อความปลอดภัย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 48," (วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 6-8.

เมื่อนำทฤษฎีป้องกันสังคมมาอธิบายการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เห็นได้ว่าแนวคิดการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะมึผลเป็นการป้องกันสังคมให้ปราศจากความรุนแรงในครอบครัวหรือลดปริมาณการเกิดความรุนแรงภายในครอบครัวได้จะต้องประกอบด้วยมาตรการป้องกันพฤติกรรมการใช้ความรุนแรง บำบัดผู้กระทำเพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับไปมีความสัมพันธ์อันดีกับสมาชิกในครอบครัวได้ และการลงโทษยังจำเป็นอยู่สำหรับความรุนแรงบางกรณีที่มีมาตรการป้องกันพฤติกรรมของบุคคลไม่สามารถเยียวยาได้ อย่างไรก็ตามจะต้องมีมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟู เยียวยาผู้ถูกระทำ ความรุนแรงด้วย

2.2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของการป้องกันการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

การป้องกันการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว สามารถแบ่งตามกลุ่มเป้าหมายได้ 3 ระดับดังนี้

1) การป้องกันระดับปฐมภูมิ (Primary Prevention)

มีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชนทั่วไป กลุ่มบุคคลที่มีอำนาจในการแก้ปัญหาการกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำรุนแรงในครอบครัว เป็นการป้องกันที่ต้นเหตุเพื่อมิให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวโดยผ่านทาง การจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์เพื่อรณรงค์ให้ลดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ให้ความรู้แก่บุคคลเกี่ยวกับความสำคัญของสถาบันครอบครัวและการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฝึกทักษะบุคคลในการรับมือกับความรุนแรงในครอบครัวโดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่พึงกระทำแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อเกิดความรุนแรงขึ้น

2) การป้องกันระดับทุติยภูมิ (Secondary Prevention)

มีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มประชากรที่เสี่ยงต่อการเกิดการกระทำรุนแรงในครอบครัว เช่น มีสมาชิกในครอบครัวเคยถูกระทำ ความรุนแรงแล้ว หรือมีปัจจัยเสี่ยงอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ความยากจน การติดสารเสพติด คู่สมรสหรือบิดามารดามีอายุน้อยหรือเคยถูกระทำ ความรุนแรงในวัยเด็ก เป็นต้น กิจกรรมที่จัดขึ้นจะมุ่งเน้นกำจัดปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ การให้ความรู้แก่

ผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว โครงการบำบัดสารเสพติดแก่ครอบครัว การดูแลครอบครัวที่มีบุตรที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

3) การป้องกันระดับตติยภูมิ (Tertiary Prevention)

มีกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มคนหรือครอบครัวที่ได้มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมาแล้ว มีวัตถุประสงค์เพื่อพยายามให้บุคคลในครอบครัวหยุดการใช้ความรุนแรงหรือไม่กระทำซ้ำอีก และลดผลกระทบในทางลบที่เกิดจากการกระทำรุนแรงในครอบครัว โดยกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้แก่ โครงการสถานสัมพันธ์ครอบครัวโดยมีผู้ให้คำปรึกษาทางสุขภาพจิตตลอด 24 ชั่วโมง โครงการให้คำปรึกษาแนะแนวแก่คู่สมรสในการสร้างครอบครัวที่ไม่มีการกระทำรุนแรง การให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือครอบครัวที่อยู่ในสถานะฉุกเฉิน รวมทั้งจัดทำบริการสุขภาพจิตสำหรับบุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงเพื่อปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของครอบครัวให้ดีขึ้น²¹

จากรูปแบบของการป้องกันการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวทั้งสามรูปแบบจะเห็นได้ว่าการที่จะป้องกันการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวควรเน้นที่ระดับปฐมภูมิซึ่งเป็นการป้องกันที่ต้นเหตุมากกว่าการป้องกันในระดับทุติยภูมิและตติยภูมิซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ที่อาจจะไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการป้องกันความรุนแรงในครอบครัวได้

2.2.2 หลักประกันสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ปัจจุบันประชาคมโลกได้ให้ความสนใจต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างมากทั้งในระดับภายในประเทศและระดับนานาชาติ จนกระทั่งมีหลักประกันสิทธิของบุคคลในครอบครัวที่จะไม่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาคุ้มครองและรองรับสิทธินั้น โดยในส่วนี้จะกล่าวถึงหลักประกันสิทธิของบุคคลตามหลักการสากล และกรอบความคิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ดังนี้

²¹ Lesa Bethea, "Primary Prevention of Child Abuse," *American Family Physician* 59.6 (15 March 1999): pp

2.2.2.1 หลักประกันสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามหลักการสากล

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่สร้างกระแสสากลให้องค์กรทั้งในประเทศและระหว่างประเทศเร่งหาทางป้องกันและแก้ไขอย่างจริงจัง องค์กรสหประชาชาติจึงได้วางหลักการสำคัญเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับ ตลอดจนกำหนดข้อตกลงร่วมกัน วางกลไกระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และเนื่องจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การดำเนินการคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงเป็นไปตามหลักสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน นานาประเทศรวมถึงประเทศไทยจึงได้ร่วมรับรองไว้ในข้อตกลงระหว่างประเทศดังต่อไปนี้

1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights 1948)

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นสากล แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับโดยทั่วไป สอดแทรกอยู่ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน นักกฎหมายสำนักกฎหมายธรรมชาติได้อธิบายว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามธรรมชาติ เป็นสากล เป็นสิทธิเด็ดขาดที่จะต้องได้รับการรับรองและความคุ้มครอง จะถูกกระทำละเมิดไม่ได้ไม่ว่ากรณีใดๆ

เดิมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องการคุ้มครองภายในรัฐแต่ละรัฐเท่านั้น ต่อมาแต่ละประเทศได้ร่วมมือกันพัฒนาการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไปในทางเดียวกันมากยิ่งขึ้น ในปี 1945 เป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยมีการจัดทำกฎบัตรสหประชาชาติ (United Nations Charter) และต่อมาได้ประกาศเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ประเทศสมาชิกถือเป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการรับรองคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติ ศาสนา สีผิว ภาษา ความเห็นทางการเมือง หรือ อันเป็นหลักประกันในการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน ปฏิญญาสากลฉบับนี้ถือเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชนฉบับแรก โดยมีจุดประสงค์หลักคือ การขยายเจตนารมณ์ของสหประชาชาติให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และได้จำแนกประเภทของสิทธิมนุษยชนออกเป็น 2 ประเภทคือ

(1) สิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเรือน เช่น สิทธิในความเป็นอิสระและความเท่าเทียมกันในเกียรติภูมิ ความเสมอภาคโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพและความมั่นคง สิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกปฏิบัติเยี่ยงทาส เป็นต้น

(2) สิทธิในความมั่นคงทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอต่อสุขภาพและความอยู่ดีกินดีของตนและครอบครัว อันเป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ทุกคน²²

อย่างไรก็ตามแม้ว่าเนื้อหาของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนจะได้กำหนดถึงสิทธิต่างๆ ที่ประชาชนพึงมี การห้ามมิให้ใช้สิทธิในทางล่วงละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่น รวมถึงการใช้อำนาจของรัฐมิให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิของประชาชน แต่หลักการเหล่านี้ก็มีข้อยกเว้นหากรัฐเห็นว่าการกระทำที่กระทบสิทธิของประชาชนกระทำไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ และมีกฎหมายอนุญาตให้ทำได้

ในปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติได้บัญญัติหลักการเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในส่วนที่เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวไว้ในข้อ 5 และข้อ 16 (3) ดังนี้

ข้อ 5 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงทัณฑ์ซึ่งทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้” ดังนั้น การปฏิบัติอันมีลักษณะทารุณไม่ว่าจะเกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัวในครอบครัวหรือคนแปลกหน้าย่อมเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง

ข้อ 16 (3) บัญญัติว่า “ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และหลักมูลฐานของสังคมและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ”

และสำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองหญิงและเด็กได้บัญญัติไว้ในข้อ 25 (2) ว่า “มารดาและเด็กมีสิทธิที่จะรับการดูแลรักษาและช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งปวงไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน”

²² ชุ่มพร คำพิทักษ์, “การคุ้มครองเด็กและเยาวชนในกรณีที่ถูกเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา : ศึกษาอำนาจหน้าที่ของพนักงานภายใต้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 46.

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าหลักการสากลให้ความคุ้มครองบุคคลที่จะไม่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงใดๆ ไม่ว่าจะจากบุคคลในครอบครัวหรือจากบุคคลภายนอก ทั้งผู้ทรงสิทธิมนุษยชนก็ได้จำกัดเฉพาะบุคคลแต่ละบุคคลเท่านั้น ครอบครัวซึ่งเป็นกลุ่มของบุคคลย่อมมีสิทธิบางประการอันควรถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชน และควรได้รับการคุ้มครองป้องกันจากสังคมและรัฐด้วยเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา²³

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นเพียงคำประกาศหลักการทั่วไปที่บรรดาประเทศสมาชิกสหประชาชาติรับรองเท่านั้น มิได้เป็นข้อกำหนดผูกพันทางกฎหมายให้ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตาม แต่ถือว่าเป็นเอกสารรับรองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุดเพราะสหประชาชาติอาศัยปฏิญญาสากลฉบับนี้อ้างอิงในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประเทศต่างๆ เสมอมา

2) ปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี

ที่ประชุมใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติประกาศรับรองปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรีโดยมีจุดประสงค์เพื่อรองรับการปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ โดยตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการยอมรับหลักการระดับสากลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสตรีในเรื่องสิทธิและหลักการที่คำนึงถึงความเสมอภาค ความมั่นคงปลอดภัย เสรีภาพ และความเป็นหนึ่งเดียวอันแบ่งแยกมิได้และศักดิ์ศรีแห่งมนุษย์ทั้งปวง ตลอดจนยืนยันว่าความรุนแรงต่อสตรีเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของสตรีและทำให้ประโยชน์ที่สตรีจะได้รับจากสิทธิเสรีภาพเหล่านั้นถูกทำลายหรือลดลง และคำนึงถึงความล้มเหลวที่เคยเป็นมาในการปกป้องและส่งเสริมสิทธิเสรีภาพเมื่อเกิดความรุนแรงต่อสตรี

ปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรีได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ความรุนแรงต่อสตรี หมายถึง การกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงทางเพศ ซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผล ให้เกิดการทำร้ายร่างกาย ทางเพศหรือทางจิตใจ เป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่สตรี รวมทั้งการขู่เข็ญ คุกคาม กีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะ และในชีวิตส่วนตัว โดยสรุปแล้วเนื้อหาของปฏิญญาฉบับนี้มีรายละเอียดในประเด็นดังต่อไปนี้

²³ วีระ โฉบายะ, กฎหมายสิทธิมนุษยชน, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร : แสงจันทร์การพิมพ์, 2531), หน้า 53.

(1) สตรีมีสิทธิที่จะไม่ตกอยู่ในสภาพทุกข์ทรมาน การกระทำที่โหดร้าย การลงโทษ การปฏิบัติที่เลวทรามไร้มนุษยธรรม

(2) รัฐไม่ควรเพิกเฉยต่อเรื่องความรุนแรงต่อสตรี โดยควรร่วมประณามความรุนแรงนั้น และไม่อาจอ้างชนบธรรมเนียมประเพณี หรือศาสนาใดๆ เพื่อหลีกเลี่ยงพันธะหน้าที่ในการขจัดความรุนแรง

(3) รัฐตกลงที่จะเข้าไปมีส่วนในการป้องกัน สืบสวน ลงโทษการกระทำรุนแรงต่อสตรี ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยบุคคลหรือรัฐ รัฐต้องพัฒนากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศเพื่อลงโทษและชดใช้ต่อความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิง ตลอดจนให้หลักประกันว่าสตรีจะไม่ตกเป็นเหยื่อซ้ำอีกจากข้อบกพร่องของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องด้วย

(4) สตรีที่ถูกกระทำความรุนแรงควรมีโอกาสเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ความช่วยเหลือ การฟื้นฟู และการบริการต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะจัดสรรทรัพยากรได้

(5) ดำเนินมาตรการที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงแบบแผนความประพฤติทางสังคมและวัฒนธรรมของหญิงและชาย และเพื่อขจัดอคติทางเพศในประเพณีปฏิบัติ และข้อปฏิบัติอื่น

(6) สนับสนุนการวิจัย การรวบรวมข้อมูลและเรียบเรียงสถิติที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบต่างๆ ของความรุนแรงต่อสตรี โดยเฉพาะความรุนแรงในครอบครัว ส่งเสริมการวิจัยถึงสาเหตุความรุนแรง ธรรมชาติของความรุนแรงและผลกระทบของความรุนแรงต่อสตรี รวมถึงส่งเสริมการวิจัยประสิทธิภาพของมาตรการที่นำมาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขความรุนแรงต่อสตรี²⁴

3) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเริ่มต้นมาจากการคำนึงถึงหลักสำคัญ 5 ประการคือ สิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับเรื่องสวัสดิภาพและ

²⁴ วุฒิสภา, คณะกรรมาธิการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ, กองกรรมาธิการกิจการสตรี เยาวชน และผู้สูงอายุ, รายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: 2546), หน้า 25-27.

การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กที่กำหนดไว้ในปฏิญญาเจนีวา ในปี พ.ศ.2466 โดย“สหภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ” เป็นความพยายามครั้งแรกที่จะรวบรวมเงื่อนไขต่างๆ เกี่ยวกับ สิทธิเด็กไว้ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน และต่อมาได้รับการทบทวนและเพิ่มเติมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อปี พ.ศ. 2491ซึ่งได้กลายมาเป็นพื้นฐานของข้อความในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อวันที่ 20พฤศจิกายน พ.ศ.2502²⁵ เพื่อให้มีสถานะเป็นสนธิสัญญา มีผลทางกฎหมายผูกพันประเทศสมาชิกทุกประเภท เป็นแม่บทของสิทธิเด็ก และเป็นต้นกำเนิดของกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และการคุ้มครองพิทักษ์เด็กบนพื้นฐานเดียวกันกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนต่อไป²⁶

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงในครอบครัว อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีเนื้อหาบังคับให้รัฐภาคีต้องให้การคุ้มครองสิทธิเด็ก ดังจะเห็นได้จากตอนต้นของข้อ 5 บัญญัติให้รัฐและเคารพในสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้ปกครองตามกฎหมาย ซึ่งขยายหลักการของสิทธิเด็กเพิ่มขึ้นว่า รัฐภาคีจะเข้าแทรกแซงอำนาจคุ้มครองเด็กหากบิดามารดา ผู้ปกครองไม่สามารถคุ้มครองสิทธิเด็กได้ อาทิ การที่เด็กถูกพลัดพรากจากบิดามารดา ถูกทรมาน ลงโทษในลักษณะโหดร้าย ถูกเอารัดเอาเปรียบทางเพศ ไม่ว่าผู้กระทำจะเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่น

นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้วางหลักประกันว่าเด็กจะไม่ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้ในข้อ 19²⁷ โดยกำหนดให้ภาคีจะดำเนินมาตรการที่

²⁵ องค์การสหประชาชาติ, คณะกรรมาธิการด้านสิทธิมนุษยชน. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. (กรุงเทพมหานคร: 2550), หน้า 9.

²⁶ วิมลศิริ ชำนาญเวช. “การเปรียบเทียบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กกับกฎหมายไทย.” เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. 2530.

• อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 5 บัญญัติไว้ว่า “รัฐภาคีจะเคารพต่อความรับผิดชอบ สิทธิ และหน้าที่ของบิดามารดาหรือของสมาชิกของครอบครัวขยาย หรือชุมชน ซึ่งกำหนดไว้โดยขนบธรรมเนียมในท้องถิ่นหรือของผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่รับผิดชอบต่อเด็กตามกฎหมาย ในอันที่จะให้แนวทาง และการแนะนำที่เหมาะสมในการใช้สิทธิของเด็กตามที่อนุสัญญานี้ให้การรับรอง ในลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถที่พัฒนาตามวัยของเด็ก”

•• อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 19 บัญญัติไว้ว่า

“1. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ด้านนิติบัญญัติ บริหารสังคมและการศึกษา ในอันที่จะคุ้มครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิต การทำร้ายหรือการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการแสวงประโยชน์ รวมถึงการกระทำอันมิชอบทางเพศขณะอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใดซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล

เหมาะสมทั้งปวงเพื่อคุ้มครองเด็กจากความรุนแรงทุกรูปแบบ โดยมีการดำเนินการทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหารสังคม รวมถึงกระบวนการที่มีประสิทธิผลสำหรับการจัดตั้งแผนงานทางสังคมทั้ง การสืบสวน และการพิจารณาคดี

2.2.2.2 หลักประกันสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้วางหลักการคุ้มครองบุคคล จากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไว้หลายประการ ดังต่อไปนี้

1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง ตามมาตรา 4

2) บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและ เสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน หากบุคคลถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญ รับรองไว้ สามารถใช้สิทธิทางศาล หรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาล โดยรัฐมีหน้าที่ต้องส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือบุคคลในการใช้สิทธิทางศาลด้วย ตามมาตรา 28

3) ชายและหญิงมีสิทธิในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตาม กฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างใน เรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ ตามมาตรา 30

4) บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย กรณีที่มีการกระทำซึ่งกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ ผู้เสียหาย พนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นใด มีสิทธิร้องต่อ ศาลเพื่อให้สั่งระงับหรือเพิกถอนการกระทำเช่นว่านั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการ เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยก็ได้ เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย ตามมาตรา 32

2.ตามที่จะเหมาะสม มาตรการคุ้มครองเช่นว่านี้ ควรรวมถึงกระบวนการที่มีประสิทธิผลสำหรับการจัดตั้งแผนงานทาง สังคม ในอันที่จะให้การสนับสนุนที่จำเป็นแก่เด็กและบุคคลซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล ตลอดจนกระบวนการที่มีประสิทธิผลสำหรับการ ป้องกันในรูปแบบอื่น และให้มีการระบุ การรายงาน การส่งเรื่องเพื่อพิจารณา การสืบสวน การปฏิบัติ และการติดตามเรื่องของกรณีการ ปฏิบัติที่ผิดต่อเด็กตามที่ระบุมาแล้วข้างต้น และในกรณีที่เหมาะสมให้ทางตุลาการเข้ามามีส่วนร่วมด้วย"

5) บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ตามมาตรา 40

ดังต่อไปนี้

(1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(2) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(3) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(4) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ

6) เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนา ด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟู ทั้งนี้การแทรกแซงและการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น ตามมาตรา 52

7) รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุขการศึกษา และวัฒนธรรม คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัยส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่

ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพึ่งพาตนเองได้ ตามมาตรา 80

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

โดยทั่วไปแล้วหน้าที่หลักของรัฐคือการรักษาอธิปไตยของรัฐ การให้บริการสวัสดิการสังคม การป้องกันประเทศ และการรักษาความสงบเรียบร้อย แต่เนื่องจากสังคมมีบุคคลหลายประเภท ความขัดแย้งระหว่างบุคคลจึงเกิดขึ้นได้เสมอ รัฐจึงต้องวางกฎระเบียบบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดหลักประกันว่าบุคคลจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของตน และเพื่อให้ผู้ที่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นถูกลงโทษตามกฎหมายของสังคม²⁷ เมื่อเกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจึงเกิดแนวคิดที่รัฐมีบทบาทที่สำคัญในการเข้าแทรกแซงเรื่องภายในครอบครัวที่เดิมเชื่อว่าเป็นเรื่องส่วนตัว ตลอดจนดำเนินการใดๆ เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

2.3.1 ความจำเป็นในการใช้อำนาจรัฐเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อสถาบันครอบครัวเป็นตัวแทนของสังคมในการให้กำเนิดสมาชิกใหม่ ให้การอบรมเลี้ยงดู ถ่ายทอดระเบียบแบบแผนและปทัสถานของสังคม รัฐจึงต้องให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวโดยการเข้ามาปกป้องคุ้มครองครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้บุคคลในครอบครัวทำหน้าที่ในสังคมได้อย่างเต็มที่ แต่ในขณะเดียวกันรัฐจะต้องให้การรับรองและคุ้มครองความเป็นอิสระของสถาบันครอบครัวโดยให้สมาชิกในครอบครัวดูแลกันและกันตามวิถีทางที่เหมาะสมโดยปราศจากการแทรกแซงของรัฐ

แม้สถาบันครอบครัวจะได้รับความคุ้มครองโดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐ แต่สมาชิกในครอบครัวก็มีสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในตนเองทุกประการ และจากแนวคิดที่ว่าบุคคลมีสิทธิในฐานะปัจเจกชนได้รับการยอมรับมากขึ้น ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่าสมาชิกในครอบครัวควรจะมีหน้าที่ดูแลซึ่งกันและกัน ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ที่สุดและมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน กลับพบร่องต่อหน้าที่หรือมีเหตุที่ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ที่สังคมคาดหวังไว้ไม่ได้มากยิ่งขึ้น รัฐในฐานะที่

²⁷ นาวดี พิภค, "มาตรการคุ้มครองเด็กที่ถูกทำร้ายโดยบุคคล ในครอบครัว." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 26-27.

เป็นผู้คุ้มครองบุคคลจึงต้องผ่อนคลายความเด็ดขาดของหลักการที่ว่ารัฐจะไม่เข้าแทรกแซงสิทธิในสถาบันครอบครัวลง โดยรัฐเข้าไปแสดงบทบาทในการดำเนินการให้ประโยชน์ที่ดีที่สุดแก่ครอบครัว ซึ่งวิธีการหรือรูปแบบที่แต่ละรัฐนำมาใช้ก็แตกต่างกันไปตามสภาพการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของแต่ละรัฐ โดยอาศัยกฎหมายและบุคคลผู้บังคับกฎหมาย เช่น เจ้าพนักงานของรัฐ ศาล เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล²⁸

จึงอาจกล่าวได้ว่า แม้บทบาทหลักของรัฐต้องให้ความคุ้มครองแก่สถาบันครอบครัวโดยปราศจากการแทรกแซงกิจการภายในครอบครัวก็ตาม แต่เมื่อเกิดปัญหาอันขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีอย่างชัดแจ้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น เกิดการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ปล່อยให้บุคคลอื่นมากระทำความรุนแรงแก่บุคคลในครอบครัวโดยไม่ให้การปกป้องคุ้มครอง หรือการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกในครอบครัว แม้จะเกิดขึ้นภายในครอบครัวแต่สิทธิความเป็นส่วนตัวในครอบครัวก็หาได้มีความสำคัญไปกว่าสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ถูกกระทำที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมไม่ รัฐในฐานะที่มีอำนาจพิเศษเป็นเสมือนบิดามารดาของประเทศชาติ (Parents patria) จะเข้ามาแทรกแซงครอบครัวโดยดำเนินการป้องกันและปราบปรามเพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิในร่างกายและเสรีภาพของสมาชิกในครอบครัวอันเป็นปัจเจกชน โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายองค์การของรัฐ และเจ้าพนักงานของรัฐเป็นเครื่องมือสำคัญ อนึ่งสิทธิที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะได้รับการคุ้มครองจากรัฐมิได้จำกัดเฉพาะด้านร่างกายเท่านั้นแต่สมควรจะได้รับความคุ้มครองทางด้านจิตใจด้วย เช่น การคุ้มครองผู้ถูกกระทำมิให้ถูกละเมิดความเป็นส่วนตัว (piracy)²⁹

2.3.2 ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อเกิดปัญหาการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวขึ้นรัฐจำเป็นต้องให้การช่วยเหลือคุ้มครองแก่ผู้เสียหายที่ถูกกระทำความรุนแรง แม้ว่าแต่ละประเทศจะมีวิธีการที่แตกต่างกัน แต่ก็มีพื้นฐานทางความคิดร่วมกันในการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย โดย

²⁸ ชุ่มพร คำพิทักษ์, "การคุ้มครองเด็กและเยาวชนในกรณีที่ถูกผู้เสียหายในความผิดอาญา: ศึกษาอำนาจหน้าที่ของพนักงานภายใต้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 51-53.

²⁹ จรัส สุวรรณมาลา, ผลประโยชน์สาธารณะและการกำหนดนโยบายสาธารณะ : แนวคิดทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 3-4.

การบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐต่างตั้งอยู่บนปรัชญาที่ว่า เมื่อรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมาย การกระทำของรัฐบางกรณีอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นการที่รัฐจะกระทำการใดๆ ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจที่กฎหมายให้กระทำได้ กล่าวคือ ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน อันเป็นหลักการที่สำคัญที่สุดของกระบวนการพิจารณาทางอาญา

เฮอริเบิร์ต แอล แพ็กเกอร์ (Herbert L. Packer) ได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา 2 ประเภทคือ ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม และทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมไว้ว่า รูปแบบของกระบวนการพิจารณาทางอาญาทั้งสองลักษณะมีผลต่อการดำเนินคดีอาญาในการนำตัวผู้ต้องสงสัยมาลงโทษ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจำนวนมากที่จะต้องเข้ามาดำเนินการ อาทิ ตำรวจ อัยการ ทนายความ ผู้พิพากษา และลูกขุน ทฤษฎีทั้งสองรูปแบบนี้มีจุดร่วมกันคือยึดมั่นในหลักของกฎหมาย (Principle of Legality) ความชอบด้วยกฎหมาย (Rule of Law) การบังคับใช้กฎหมายด้วยความเสมอภาค แต่มีข้อจำกัดอำนาจรัฐในการล่วงละเมิดสิทธิของประชาชนในวิธีการที่ต่างกัน ดังต่อไปนี้³⁰

2.3.2.1 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model)

คุณค่าของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานว่ากฎหมายที่บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมทางอาญากฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สังคมมีเสถียรภาพ แม้บุคคลผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดปฏิบัติตามกฎหมายจะตกเป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรม ถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินแต่ก็เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการควบคุมอาชญากรรมเพื่อให้แยกตัวผู้กระทำความผิดจากผู้ต้องหา ปล่อยตัวผู้บริสุทธิ์ ได้รวดเร็ว

ประสิทธิภาพของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมหมายถึงการจับกุมคุมขัง การลงโทษ แยกผู้กระทำความผิดออกจากผู้บริสุทธิ์ นำตัวผู้กระทำความผิดไปดำเนินคดี เนื่องจากในสังคมที่มีผู้กระทำความผิดกฎหมายมากจำนวนมาก กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องอาศัยกำลังจากบุคคลากรหลายภาคส่วนทั้งตำรวจ พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา และใช้เวลานานในการดำเนินคดีในแต่ละชั้น ประเทศที่มีอัตรากำลังของบุคคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากย่อมสามารถ

³⁰ Herbert L. Packer, *The Limits of the Criminal Sanction*. (Stanford: Stanford University Press, 1968), pp.149-

ดำเนินการกับคดีจำนวนมากได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ววิธีการจัดการกับอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องใช้จำนวนบุคลากรและงบประมาณมหาศาล

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจะบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ต่อเมื่อบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเพราะจำนวนอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีจำนวนมากกว่าปริมาณของบุคลากรที่มีจำกัด ทฤษฎีนี้จึงให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการดำเนินคดี เชื่อใจว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ย่อมปฏิบัติตามกฎหมาย การจับกุมผู้กระทำผิดและนำผู้กระทำผิดไปลงโทษเป็นผลงานของพนักงานเจ้าหน้าที่เอง ความรวดเร็วของการดำเนินคดีขึ้นอยู่กับการดำเนินคดีที่ไม่มีแบบพิธีมากนักและมีแนวทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานไปในทางเดียวกัน กระบวนการของระบบนี้คือสืบสวนจับกุม การสอบสวนหลังจับกุม สั่งฟ้อง ดำเนินคดี ลงโทษ

ตำรวจและพนักงานอัยการจะเป็นผู้ทำหน้าที่กลั่นกรองคดีแยกผู้กระทำผิดออกจากผู้บริสุทธิ์โดยใช้หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำผิด (The Presumption of guilt) หมายถึง เมื่อได้ตัวผู้ต้องสงสัย จะพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ในทันทีซึ่งจะเปลี่ยนสถานะจากผู้ต้องสงสัยเป็นจำเลย³¹

ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมเป็นเหมือนเครื่องมือของเจ้าพนักงานผู้บังคับกฎหมายให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการแยกผู้กระทำผิดออกมา เนื่องจากเชื่อว่าเจ้าพนักงานมีความชอบธรรมเพียงพอ ย่อมไม่มีความผิดพลาดและไม่ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือกลั่นแกล้งประชาชน นอกจากนี้ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมยังให้ความสำคัญกับเสถียรภาพของสังคมมากกว่าอิสรภาพของบุคคล การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษภายในเวลาอันรวดเร็วแสดงถึงประสิทธิภาพและนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคม ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพในที่สุด

ในคดีความรุนแรงในครอบครัวกฎหมายให้อำนาจพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจในการควบคุมตัว สอบสวนผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อการบรรเทาทุกข์และการกำหนดมาตรการอย่างอื่นแทนการลงโทษ ซึ่งเป็นอำนาจกึ่งตุลาการในการนำตัวผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเข้าสู่การดำเนินกระบวนการยุติธรรม

³¹ Ibid., pp. 158-160.

2.3.2.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process Model)

ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะกระทำมิได้เว้นแต่อาศัยอำนาจจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ชัดแจ้งเท่านั้น ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมจึงมุ่งเน้นการให้ความคุ้มครองเสรีภาพของปัจเจกชนมากกว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่ละเมิดหรือก้าวล่วงโดยเด็ดขาด ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การอำนวยความสะดวกนิติธรรมจะต้องดำเนินไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายโดยเคร่งครัด (Due Process of Law)

ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมไม่ไว้ใจว่าการค้นหาข้อเท็จจริงและการรับฟังพยานหลักฐานในเบื้องต้นโดยตำรวจหรือพนักงานอัยการจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ดังนั้นรูปแบบของการบังคับใช้กฎหมายจะมุ่งเน้นถึงหลักกฎหมายที่ในสวนที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลและจำกัดอำนาจของฝ่ายบริหารในการบังคับใช้กฎหมาย ฝ่ายตุลาการจะมีบทบาทในการตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ โดยการรูปแบบและวิธีการตรวจสอบต้องกระทำอย่างถูกต้องชอบธรรม

กระบวนการดำเนินคดีตามทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีการตรวจสอบอย่างเคร่งครัดเนื่องจากเห็นว่าขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริงของเจ้าพนักงานอาจมีข้อบกพร่องที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน เจ้าพนักงานของรัฐอาจกระทำโดยมิชอบเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริง เช่น การล่อซื้อ การบังคับให้รับสารภาพ ทำให้ข้อเท็จจริงที่ได้มานั้นไม่สามารถนำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีได้ จะเห็นได้ว่านอกจากทฤษฎีนี้จะมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลแล้วยังไม่ยอมรับข้อเท็จจริงที่เกิดจากวิธีการที่กฎหมายมิได้บัญญัติไว้³²

สำหรับคดีความรุนแรงในครอบครัวได้นำทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมในชั้นการออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ โดยให้พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องเสนอให้ศาลเห็นชอบกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวภายใน 48 ชั่วโมง ดังนั้นทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมยึดถือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน มุ่งความสำคัญไปที่การจำกัดอำนาจของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะต้องดำเนินการแสวงหาความจริงตามที่กฎหมายบัญญัติ

³² Ibid., pp.163-164.

เท่านั้น เจ้าพนักงานจะกระทำการใดๆ ที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เฉพาะการกระทำที่อยู่ในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

แนวคิดทั้งสองทฤษฎีมีข้อดีและข้อบกพร่องแตกต่างกันไป สำหรับทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control Model) มีวิธีการดำเนินการที่เด็ดขาด เน้นประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้ดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว สามารถตอบโต้กับอาชญากรได้อย่างฉับพลันและช่วยเหลือผู้เสียหายจากการกระทำผิดได้ทันเวลาที่ แต่ทฤษฎีนี้มีข้อบกพร่องที่ว่า การดำเนินงานอย่างรวดเร็วและเด็ดขาดจะต้องให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานของรัฐมากและให้เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง อาจนำมาซึ่งการใช้อำนาจในทางที่อำภอใจ

ส่วนทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process of Law) มีจุดเด่นที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผู้ถูกกล่าวหาได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ กระบวนการพิจารณา การแสวงหาความจริงต้องเป็นไปตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ พยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบไม่อาจนำมาใช้ได้ จึงสร้างความเป็นธรรมในทุกขั้นตอน แต่ข้อเสียของทฤษฎีนี้คือการให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของประชาชนมากเกินไป อาจส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ผู้กระทำผิดอาจหลุดพ้นจากกระบวนการยุติธรรม ไม่ถูกลงโทษ ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายอีกต่อไป เป็นการสร้างความเสื่อมศรัทธาแก่กระบวนการยุติธรรม ความไม่น่าเชื่อถือของกฎหมาย³³

ในทางปฏิบัติจึงไม่อาจนำทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งมาใช้แต่เพียงอย่างเดียวได้ จึงต้องผสมผสานทั้งสองรูปแบบเข้าด้วยกันเพื่อไม่ให้คุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลอย่างไร้ขอบเขตและควบคุมการกระทำ ความผิดอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของการนำทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมและทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมมาผสมผสานเพื่อใช้ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะเห็นได้จาก ในศตวรรษที่ 17 ประเทศอังกฤษและอาณานิคมเลือกใช้ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมโดยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในส่วนของสิทธิในครอบครัว คือเมื่อเกิดความรุนแรงขึ้นในครอบครัวถือว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่รัฐไม่เข้าแทรกแซง แต่เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 19 ความรุนแรงในครอบครัวที่เพิ่มขึ้น การเรียกร้องจากชนชั้นกลางให้ควบคุมอาชญากรรม ตลอดจนอิทธิพลจากนักเคลื่อนไหวสิทธิสตรีที่เรียกร้องการจำกัดสิทธิสตรีและความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิง ทำให้สังคมเริ่มเห็นความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รัฐจึงเข้าควบคุมการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวโดยออกกฎหมายคุ้มครองและ

³³ Ibid., p.173

ยกเลิกจารีตประเพณีการเขียนตีกรรยาไม่เป็นความผิด ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว และกฎหมายห้ามเขียนตีกรรยา (Anti-Wife Beating Law)³⁴ จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่รัฐเข้าแทรกแซงสิทธิในครอบครัวเนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้นมาก จึงนำทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมมาใช้เพื่อควบคุมปราบปรามการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และในขณะเดียวกันกระบวนการยุติธรรมจะต้องตั้งอยู่บนหลักของกระบวนการนิติธรรมด้วย

2.3.3 แนวคิดในการแทรกแซงสถาบันครอบครัว

เมื่อมุมมองของความรุนแรงในครอบครัวจากเดิมที่เชื่อว่าเป็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคล เป็นเรื่องภายในครอบครัวและความเป็นอยู่ส่วนตัวของชีวิตในครอบครัวจะไม่ถูกล่วงละเมิดหรือแทรกสอดโดยพลการ เปลี่ยนเป็นแนวความคิดที่ว่าครอบครัวเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสิทธิบางประการ อันควรถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชน และควรได้รับการคุ้มครองจากการล่วงละเมิดในสิทธินั้นๆ จากรัฐและสังคม จึงเกิดแนวคิดในการแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยรัฐและโดยสังคมขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.3.1 แนวคิดในการแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยรัฐ

บทบาทของรัฐต่อสังคมในแต่ละยุคสมัยย่อมมีความแตกต่างกันไปโดยขึ้นอยู่กับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมว่าเป็นเช่นไร

1) แนวคิดรัฐในฐานะผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ (Police Power)

แนวคิดว่ารัฐอยู่ในฐานะเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ (Police Power) เป็นแนวคิดทางกฎหมายมหาชน เดิมทีอำนาจนี้เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ แต่สำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยหมายถึงอำนาจทั่วไปของรัฐในฐานะที่เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย ปกครองรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐ ศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความอำนาจของรัฐตำรวจว่า เป็นอำนาจในทางสาธารณสุขที่จัดให้ราษฎรมีสวัสดิภาพ มีศีลธรรม มี

³⁴ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 131-132.

สวัสดิการหรือความเป็นอยู่ที่ดี อาจกล่าวโดยสรุปว่าหมายถึง อำนาจปกครองราษฎรทั้งหลายให้มี
ความสุข³⁵

การใช้อำนาจของรัฐผ่านทางฝ่ายนิติบัญญัติได้แสดงออกโดยการตรา
กฎหมาย เช่น ตราขึ้นในรูปประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตลอดจน
พระราชบัญญัติอื่นๆ สำหรับในส่วนของ การใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร รัฐจะต้องจัดให้มีพนักงาน
เจ้าหน้าที่คอยควบคุม สอดส่องดูแล และเร่งรัดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย นอกจากนี้การใช้
อำนาจในทางตุลาการจะต้องจัดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีเมื่อมีการ
ฟ้องร้องให้ดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย นำตัวผู้กระทำผิดมารับโทษ

ดังนั้น การที่รัฐเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวที่ทำหน้าที่ปกครองเพื่อให้
ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยอาศัยแนวความคิด Police Power
เพราะโดยธรรมชาติรัฐมีอำนาจอันชอบธรรมที่จะปกป้องพลเมืองของรัฐให้พ้นจากภัยอันตรายที่ก่อ
ขึ้นจากบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งสร้างความเดือดร้อนแก่สังคม รัฐจึงกำหนดข้อบังคับตลอดจนจัด
ให้มีผู้บังคับใช้ข้อบังคับเหล่านั้นเพื่อดำเนินการกับผู้กระทำผิดต่อไป

2) แนวคิดรัฐในฐานะบิดามารดา (Parens Patriae)

แนวคิด Parens Patriae เริ่มมาจากกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ ที่
ถือว่ากษัตริย์เป็นบิดาของประเทศ (the king as "Father of the country") โดยกษัตริย์มอบ
อำนาจให้ชาลเซลเลอร์ (Chancellor) ทำหน้าที่คุ้มครองพลเมืองที่ถูกคุกคามความปลอดภัยที่ไม่
สามารถคุ้มครองตนเองเนื่องมาจากอ่อนอายุหรือหย่อนความสามารถด้านร่างกาย จิตใจ

ในปัจจุบัน แนวคิด Parens Patriae มีลักษณะเช่นเดียวกับในอดีต โดยถือ
ว่ารัฐมีอำนาจพิเศษในฐานะที่เป็นบิดามารดาของประเทศที่จะปกป้องคุ้มครองประชาชนให้พ้น
จากภัยอันตรายใดๆ ที่เขาไม่สามารถปกป้องตนเองได้ ตลอดช่วยเหลือฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับตัว
เป็นคนดีมีความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อมีการกระทำความรุนแรงขึ้นในครอบครัวโดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งในกรณีที่บุคคลผู้มีหน้าที่ดูแลสมาชิกอื่นในครอบครัวเป็นผู้กระทำความรุนแรงเสียเอง

³⁵ Donald Brieland and John Allen Lemmon, *Social work and the law*. 2nd ed. (Minnesota: West Publishing, 1987), pp. 137-138.

ผู้ถูกกระทำย่อมไม่อาจปกป้องหลบเลี่ยงได้ รัฐจึงสามารถเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อนำผู้กระทำความผิดเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม นำตัวผู้เสียหายเข้ารับการคุ้มครองต่อไป³⁶

ดังนั้นหน้าที่ของรัฐในฐานะบิดามารดา รัฐสามารถแทรกแซงสถาบันครอบครัวที่ใช้อำนาจปกครองเมื่อบุคคลในครอบครัวปฏิบัติต่อกันต่ำกว่ามาตรฐานที่สังคมยอมรับได้ โดยการเข้าแทรกแซงของรัฐจะต้องมีวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ

2.3.3.2 แนวคิดในการแทรกแซงสถาบันครอบครัวโดยสังคม

ปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่พบโดยทั่วไปในสังคม จากการที่เป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นภายในเคสสถานจึงทำให้อาชญากรรมประเภทนี้ยากต่อการป้องกันยับยั้งอย่างมาก เพราะผู้กระทำผิดเป็นสมาชิกในครอบครัว การป้องกัน การระมัดระวังจึงถูกมองข้ามไป และโอกาสในการกระทำความผิดเพิ่มมากขึ้น ลักษณะของการกระทำความผิดรุนแรงมากขึ้น จนกลายเป็น ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรม

ปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรมนี้จะลดจำนวนลงได้หากเพื่อนบ้านในละแวกใกล้เคียงหรือผู้พบเห็น เข้าช่วยเหลือ ยับยั้ง เมื่อเกิดการกระทำความรุนแรงขึ้น เป็นที่มาของแนวคิดการให้สังคมเข้าแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งความเป็นไปได้ที่เพื่อนบ้านหรือผู้พบเห็นการกระทำความรุนแรงควรจะไปยับยั้งแทรกแซงครอบครัวอื่นในละแวกใกล้เคียง ร่วมกันสอดส่องดูแลกันภายในชุมชนขึ้นกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับความรุนแรงทั้งในระดับสังคม ชุมชน ครอบครัว และบุคคล หากมีปัจจัยที่เอื้อต่อการแทรกแซงจากชุมชนและบริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคมตระหนักและยอมรับในความเท่าเทียมกันของหญิงและชาย การแทรกแซงที่ไม่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว สร้างมาตรฐานในการให้ชุมชนเข้าแทรกแซงครอบครัว สมาชิกในครอบครัวยอมรับการแทรกแซงจากภายนอก และมีข้อมูลเพียงพอที่บุคคลภายนอก จะช่วยสนับสนุนการแทรกแซงสถาบันครอบครัวจากสังคมอย่างได้ผล

การเข้าไปคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ถือเป็น การเข้าไปเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับชีวิต เนื้อตัว ร่างกายตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ข้อ 5 ที่บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องไม่ถูกปฏิบัติหรือลงโทษอันมี

³⁶ Ibid., p.138.

ลักษณะทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือหยาบเกียรติมิได้" ดังนั้นการปฏิบัติอันมีลักษณะเป็นการทารุณไม่ว่าจะเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ส่วนตัวในครอบครัวหรือจากบุคคลแปลกหน้าย่อมเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและจำเป็นต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง การแทรกแซงสถาบันครอบครัวถือเป็นการปกป้องคุ้มครองวิธีหนึ่ง แม้การแทรกแซงการใช้ชีวิตส่วนตัวของบุคคลอื่นจะขัดต่อสิทธิมนุษยชนของคู่สมรสตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตามหลักการดุลยภาพแล้ว สิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับชีวิต เนื้อตัว ร่างกาย มีความสำคัญกว่าสิทธิในครอบครัว การแทรกแซงครอบครัวหรือเคสสถานหรือชีวิตความเป็นส่วนตัวของบุคคลเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงจึงไม่ใช่การตรวจค้นจับกุมผู้กระทำ ความรุนแรง ไม่ใช่การละเมิดสิทธิครอบครัว เคสสถาน หรือความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่น หากแต่เป็นการกระทำในนามผู้ประสบเหตุความรุนแรงหรือผู้ถูกกระทำ

ดังนั้น การแทรกแซงสถาบันครอบครัวเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิทธิเสรีภาพและความเป็นส่วนตัวของบุคคลในครอบครัว และความจำเป็นของผู้ถูกกระทำที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งเกือบทุกประเทศให้ความสำคัญกับการปกป้องคุ้มครองผู้กระทำด้วยความรุนแรงมากกว่า หากสามีหรือภรรยา หรือบิดามารดา กระทำด้วยประการใดๆ อันปราศจากเหตุผลอันสมควรให้คู่สมรสหรือเด็กตกอยู่ในอันตราย รัฐและสังคมย่อมเข้าแทรกแซงเพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงได้ เพื่อเป็นการไม่แทรกแซงวิถีชีวิตส่วนตัวมากเกินไป จึงกำหนดให้ศาลทำการไต่สวนก่อนจนแน่ชัดว่ามีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจริง รัฐหรือสังคมจึงสามารถแทรกแซงได้³⁷

2.4 กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

การแทรกแซงการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความรุนแรง สำหรับประเทศไทยกฎหมายเดิมบางฉบับเช่น กฎหมายตราสามดวง เป็นเหตุปัจจัยในการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเนื่องจากมีทัศนคติที่ว่าบุตรและภริยามีฐานะเป็นทรัพย์สินของสามี แต่อย่างไรก็ตามเมื่อโครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป

³⁷ วัชรินทร์ บัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 240-241.

ทิศทางเดียวกันกับชาติตะวันตกจึงมีการพัฒนากฎหมายให้เป็นเครื่องมือของรัฐและผู้มีหน้าที่รักษากฎหมายในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว³⁸

2.4.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของกฎหมายในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทย

ในอดีตมักมีการกำหนดถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของสามีภริยาไว้เป็นอย่างมากทั้งในรูปแบบของธรรมเนียมประเพณีและตัวบทกฎหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 สมัย ได้แก่ สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จากการรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย ขอม และมอญ มักกำหนดสถานะทางกฎหมายของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชาย สามีเป็นใหญ่ในบ้านและมีอำนาจเหนือภริยาและบุตร บทบาทของผู้หญิงจึงถูกจำกัดโดยวัฒนธรรม กฎหมายและระเบียบของสังคม

1) สมัยกรุงสุโขทัย

สังคมไทยดั้งเดิมเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตยคือถือผู้หญิงซึ่งเป็นเพศแม่เป็นใหญ่และมีบทบาทสำคัญ โครงสร้างของกฎหมายจึงมีที่มาจากวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของสังคม ดังจะเห็นได้จากกฎหมายล้านช้าง กฎหมายมังรายศาสตร์ ที่มุ่งคุ้มครองฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชาย³⁹ อาทิ

(1) หญิงมีสิทธิเลือกคู่ครองโดยการแต่งงานต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะต้องย้ายมาอยู่เรือนของฝ่ายหญิงเว้นแต่ชายซื้อหญิงมา

(2) การคุ้มครองพรหมจารี การผิดผีจะต้องได้รับการขอขมาและเลี้ยงดูตั้งแต่ตั้งครรภ์ตลอดจนถึงปัจจัยในการดำรงชีพ

(3) อำนาจจัดการทรัพย์สินอยู่กับเจ้าเรือนซึ่งเป็นฝ่ายหญิง สิ้นส่วนตัว สิ้นสมรส แบ่งแยกอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะกรณีหย่าร้างหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย

³⁸ วันชัย รุจนวงศ์, "กฎหมาย ทัศนคติและบทบาทของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี : ผลกระทบต่อความปลอดภัยของสตรีและเด็ก," รายงานการสัมมนาเรื่อง การยุติความรุนแรงต่อเด็กและสตรี. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, 2542), หน้า 145-146.

³⁹ แสง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2543), หน้า 53-55.

ต่อมากฎหมายไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียที่ถือชายเป็นใหญ่หรือ ปิตาธิปไตยเข้ามาทำให้สถานภาพของผู้หญิงต้องถูกจำกัดด้วยวัฒนธรรมและกฎหมาย สามีมีอำนาจอย่างมากเหนือภริยาและบุตร ดังจะเห็นได้จากในไตรภูมิพระร่วงตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ที่กล่าวถึงสตรีชั้นสูงว่า "...จะกระทำการอันใดก็ดียอมไหว้ทูลแก่พระญานั้นให้รู้ก่อน เมื่อใดพระญาสั่งให้นางทำจึงทำ นางนั้นบ่หอนละเมิดทานผู้เป็นผัวเลยสักคาบ"⁴⁰ (คำว่า "พระญา" หมายถึง เจ้านายฝ่ายชาย) สตรีที่เป็นภริยาที่ดีจึงจะต้องเชื่อฟังยำเกรงสามีเสมอ

ในคัมภีร์มนุษยธรรมศาสตร์หรือคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ได้กล่าวถึงสถานภาพของสตรีว่า ผู้หญิงเป็นเพียงที่พัก เป็นเพียงส่วนประกอบของผู้ชาย บทบาทของผู้หญิงในสังคมเป็นเพียงผู้รับใช้ ในเยาว์วัยพึ่งอยู่ในความควบคุมของบิดา เมื่อแต่งงานอยู่ในความควบคุมของสามี สามีมีอำนาจว่ากล่าวทำโทษภริยาได้ รวมถึงการที่สามีขายภริยาเป็นทาสหรือยกให้ผู้อื่นโดยเสนาหา กรณีที่สามีตายไปก่อนก็ให้หญิงอยู่ในความดูแลของบุตรชาย ซึ่งสะท้อนความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเปรียบเสมือนวัตถุสิ่งของที่ขึ้นอยู่กับการจับวางของชายผู้เป็นเจ้าของ⁴¹

2) สมัยกรุงศรีอยุธยา

เมื่อเริ่มก่อตั้งกรุงศรีอยุธยา การใช้กฎหมายในสมัยนี้ยึดถือตามหลักธรรมะ โดยถือว่ากฎหมายกับธรรมะเป็นเรื่องที่แยกจากกันไม่ได้ เป็นแนวความคิดทำนองเดียวกับสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law School)⁴² สำหรับกฎหมายที่สำคัญในสมัยอยุธยา ได้แก่ คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ และพระราชศาสตร์ ดังนี้

คัมภีร์พระธรรมศาสตร์มีที่มาจากประเทศอินเดีย โดยไทยรับผ่านมาจากมอญ ได้กำหนดสถานภาพของสตรีว่า "เมื่อเยาว์บิดาเป็นผู้คุ้มครองรักษา เมื่อเติบโตใหญ่เป็นหน้าที่ของสามี และเมื่อแก่เฒ่าเป็นหน้าที่ของบุตรชาย" เท่ากับสตรีมีฐานะอยู่ในความปกครองโดยตลอด นอกจากนี้ยังถือว่าภริยาเป็นบริวารของสามี จะมีฐานะอย่างไรขึ้นอยู่กับศักดิ์นาของผู้เป็นสามี⁴³

⁴⁰ พิรุณา ดิงศกัทธิย์, "ผู้หญิง สังคมและกฎหมายครอบครัวศึกษากรณีการหย่า," *วารสารนิติศาสตร์*, (มีนาคม 2527): 4.

⁴¹ แสง บุญเฉลิมวิภาส, *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*, หน้า 55.

⁴² ปรีดี เกษมทรัพย์, *นิติปรัชญา*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 27.

⁴³ ศรีนงนา ไชยสุต, *สถานภาพสตรีไทยในยุคสมบูรณาญาสิทธิราช : วิวัฒนาการและความเปลี่ยนแปลง*, ใน *ด้วยจงรักและภักดี, สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์*, (กรุงเทพมหานคร : 2542), หน้า 24.

ในส่วนที่เกี่ยวกับพระราชศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่จำแนกกฎเกณฑ์ในการจัดระเบียบในสังคม โดยเฉพาะในส่วนกฎหมายพระไอยการลักษณะทาส ได้ให้อำนาจบิดามารดาหรือสามีชอบที่จะขายฝากบุตรภริยาของตนไปเป็นทาสให้กับนายเงินได้โดยอิสระโดยมิจำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากบุตรภริยา เพราะบิดามารดาและสามีเป็นอิสระแก่ตัว แต่บุตรภริยาหาเป็นอิสระแก่ตนเองไม่

ในสมัยอยุธยา สิทธิของสตรีและบุตรจึงอยู่ภายใต้อำนาจของผู้เป็นสามีและมีสถานะเป็นบริวารซึ่งไม่เท่าเทียมกันกับชาย

3) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

เนื่องจากกฎหมายเดิมในสมัยอยุธยาไม่ครอบคลุมถึงคดีทุกประเภท พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้มีพระบรมราชโองการให้ชำระกฎหมายใหม่เป็นกฎหมายตราสามดวง แต่สถานภาพของสตรีตามกฎหมายฉบับนี้ยังอยู่ใต้อำนาจของสามี เป็นเสมือนสมบัติของชายเช่นเดียวกับในสมัยอยุธยาและสุโขทัย ดังจะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะฝ่าเมีย บทที่ 60 ในกฎหมายตราสามดวงที่อนุญาตให้สามีโดยติภริยาของตนได้ "สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิด สามีจะปราบโดยตีหญิงจะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาว่าว่าหยาบซ้ำแก่สามี ให้ภริยาเอาข้าวตอกดอกไม้ไปขอโทษสามีจึงควร"⁴⁴ นอกจากนี้ชายผู้มีอำนาจปกครองหรือพ่อแม่สามารถทำอะไรต่อผู้เป็นภริยาและบุตรนั้นก็ได้ เช่น นำไปจำนำ ชักดอก ชาย หรือยกให้ผู้อื่นได้โดยไม่ผิดกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงความเป็นคนและสิทธิมนุษยชนใดๆ จนกระทั่งไทยได้ติดต่อกับชาติตะวันตก วัฒนธรรมตะวันตกที่แพร่เข้ามาจึงทำให้บุคคลในครอบครัวมีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น

การคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายไทยสมัยใหม่เริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงหลังสนธิสัญญาบาวริง อ่างแดงจันเรียกร้องสิทธิที่จะเป็นเจ้าของร่างกายของตนไม่ให้ถูกขายไปเป็นทาส

⁴⁴ บทพระไอยการลักษณะทาส มาตรา 1 บัญญัติว่า "ถ้ายังแลพ่อแม่ขายเงินเอาชื่อลูกเมียเข้าคนใส่ในกรมธรรม์ขาย ท่านว่าเป็นสิทธิ แม้นว่าเจ้าสินบอกรักมิได้บอกรักก็ตัวเรือนเบี้ยซึ่งมีชื่อใส่ในกรมธรรม์นั้น ท่านว่าเป็นสิทธิได้โดยกระบิดเมืองท่าน เหตุว่า เจ้าพ่อแม่ขายเงินนั้นเป็นอัครภาพแล"

บทพระไอยการลักษณะทาส มาตรา 2 บัญญัติว่า "เมียก็ตี ลูกก็ตี เอาชื่อพ่อแม่แล้วใส่ในกรมธรรม์ขายท่านว่าเป็นสิทธิเลย เหตุว่า เมียลูกนั้นมีได้เป็นอิสระแก่ตัวและพ่อแม่แล้ว"

⁴⁴ จิตฤดี วีระเวสส์, "ความรุนแรงในครอบครัว," บทบัณฑิต. 56, 3 (กันยายน 2543): 227.

ส่วนอำนาจเหมือนเรียกร้องสิทธิที่จะเลือกคู่ครองตามที่ตนปรารถนา การต่อสู้ของหญิงชาวบ้านสองคนมีผลทำให้รัชกาลที่ 4 ทรงตระหนักถึงความไม่เป็นธรรมที่หญิงได้รับจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายลักษณะลักพา เมื่อ พ.ศ. 2408 โดยให้สิทธิในการเลือกคู่ครองแก่หญิง พระบรมราชวินิจฉัยของพระองค์เป็นการแก้ไขและผ่อนคลายหลักกฎหมายโบราณที่ให้ "อำนาจอิสระ" (อำนาจอิสระ หมายถึง อำนาจของบิดามารดาต่อบุตร หรือสามีต่อภริยาอย่างไม่มีเขตจำกัด) ในการจำหน่ายจ่ายโอนบุตร ภริยาแก่ผู้อื่นตามความพอใจ ต่อมาใน พ.ศ. 2410 มีการตราพระราชบัญญัติผู้ขายเมีย บิดามารดาขายบุตร ร.ศ.86 ซึ่งกำหนดชายขายเมียไม่ได้หากเมียไม่ยินยอม ยกเว้นเมียทาส และหากพ่อแม่จะขายลูกที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จะต้องให้ลูกลงแดงโดยยินยอมและต้องมีพยานยินยอมสัญญาชื่อชายจึงสมบูรณ์ เนื่องจากทรงเปรียบเปรยว่ากฎหมายเดิมที่ผู้หรือพ่อแม่มีสิทธิเอาชื่อเมียหรือลูกไปใส่ในกรมธรรม์เพื่อขายให้ผู้อื่นได้ โดยที่ลูกหรือเมียจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม และพ่อแม่และผู้มี "อำนาจอิสระ" เหนือเมียและลูกแต่ในทางกลับกันเมียหรือลูกจะเอาชื่อผู้หรือพ่อแม่ใส่ลงในกรมธรรม์เพื่อขายให้แก่ผู้อื่นไม่ได้เพราะเมียและลูกไม่มี "อำนาจอิสระ" เหนือผู้และพ่อแม่ เมื่อทรงทราบหลักกฎหมายแล้วทรงมีพระราชดำริว่า "กฎหมายนี้เมื่อพิเคราะห์แล้วดูเหมือนผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน หากเป็นการยุติธรรมไม่ ให้อภัยเสีย"

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้มีพระบรมราชโองการให้ใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา พ.ศ.2541 โดยได้ยกฐานความผิดอาญาขึ้นใหม่โดยอาศัยหลักกฎหมายต่างประเทศ ตัวอย่างฐานความผิดที่เป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งบัญญัติให้การกระทำชำเราต่อเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี การกระทำอนาจารต่อเด็กอายุต่ำกว่า 12 ปี เป็นความผิด⁴⁵ ซึ่งเป็นการคุ้มครองผู้เยาว์จากการถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวในทางเพศ นอกจากนี้การออกพระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ.124 โดยกำหนดให้ลูกทาสทุกคนเป็นอิสระ ห้ามซื้อขาย ยกให้ หรือจำหน่ายทาสอีก และไม่ให้คนที่พ้นจากการเป็นทาสแล้วขายตัวเป็นทาสอีกต่อไป⁴⁶ บุคคลในครอบครัวจึงไม่ถูกนำมาซื้อขาย ถูกจำหน่ายทางทาสอีกต่อไป บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการปฏิรูปกฎหมายเพื่อคุ้มครองภริยาและบุตรจากการกระทำความรุนแรงต่อเสรีภาพจากบุคคลในครอบครัว

ในเวลาต่อมาการคุ้มครองบุคคลจากการถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้นเนื่องจากสังคมเริ่มเห็นว่าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมิได้เพียง

⁴⁵ อรรถพรภา สาครวาสี, "การกระทำความผิดทางเพศ: ศึกษาเฉพาะกรณีบังคับให้มีการร่วมเพศ ทางเวจมรรคและทางปาก," วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 66-67.

⁴⁶ วุฒิชัย มูลศิลป์ และคณะ, พระมหากษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร: อัสสัมชัญ, 2546), หน้า 219.

ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำโดยตรงเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อสังคมโดยรวมด้วยจึงได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยมุ่งคุ้มครองบุคคลในครอบครัว เน้นการแก้ไขฟื้นฟูสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำ

2.4.2 บทบาทขององค์กรภาครัฐและภาคเอกชนในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอาจไม่สามารถจัดการได้ตามลำพังโดยครอบครัวเอง แต่ต้องอาศัยทรัพยากรซึ่งรวมถึงบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน การคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานเชิงบูรณาการร่วมกันแบบพหุภาคีของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยอาศัยรูปแบบของทีมงานสหวิชาชีพ (Professional Team Work) เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีความซับซ้อนได้ โดยอาศัยความชำนาญการพิเศษเฉพาะของบุคคลากรแต่ละด้านที่ร่วมประสานและสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

2.4.2.1 องค์กรภาครัฐ

1) หน่วยงานตำรวจ

การสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรม เมื่อได้รับการแจ้งความจากผู้เสียหายพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ซักถามผู้เสียหายอย่างละเอียดเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้คำแนะนำเบื้องต้น ตลอดจนติดตามตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หากคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้นเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือผู้ถูกกระทำเป็นเด็กและเยาวชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติมีคำสั่งกรมตำรวจให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เพื่อไม่ให้ผู้เสียหายรู้สึกอายหรือไม่สะดวกที่จะให้ปากคำ งานสอบสวนจำเป็นต้องซักถามผู้เสียหายอย่างละเอียดเป็นสาเหตุให้ผู้เสียหายรู้สึกอาย ไม่สะดวกที่จะให้ปากคำ

นอกจากนี้สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ปรับปรุงแก้ไขประมวลระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 583 บทที่ 13 ลักษณะ 18 ว่าในกรณีที่มีสามีหรือภริยากล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกายนั้นหากมิได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บไม่ถึงสาหัสหรือเหตุมิได้เกิดในถนนหลวง ประกอบ

กับการกระทำนั้นมิได้มีเจตนาชั่วร้ายให้พนักงานสอบสวนพยายามชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสีย เมื่อไม่เป็นผลสำเร็จจึงจัดการตามรูปคดี⁴⁷ จึงเห็นได้ว่ากฎหมายที่ใช้บังคับในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนระเบียบปฏิบัติเป็นมาตรการที่ขึ้นอยู่กับการดุลพินิจของเจ้าพนักงาน

เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เจ้าพนักงานตำรวจที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับแจ้งเหตุมีอำนาจเข้าไปในเคหสถาน สถานที่เกิดเหตุ เพื่อสอบถามผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ผู้เสียหาย หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุ ตลอดจนจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ จัดให้ผู้เสียหายร้องทุกข์หรือร้องทุกข์แทนผู้เสียหายในกรณีที่ผู้เสียหายไม่อาจดำเนินการได้ด้วยตนเอง ตามมาตรา 6 วรรคสอง รวบรวมพยานหลักฐานทำสำนวนพร้อมความเห็นควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องต่อพนักงานอัยการ นอกจากนี้หากผู้เสียหายและผู้กระทำ ความตกลงยอมความ พนักงานสอบสวนมีบทบาทในการจัดให้มีการทำข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอม ความ จัดให้มีการยอมความหากผู้กระทำ ความรุนแรงสามารถปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขได้ครบถ้วน และหากคู่กรณีไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้พนักงานสอบสวนมีอำนาจยกคดีขึ้นเพื่อดำเนินการต่อไป ตามมาตรา 12 วรรคสอง

2) องค์การอัยการ

พนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐในฐานะทนายแผ่นดินในการมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องโดยพิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนของพนักงานสอบสวน นอกจากนี้ยังมีอำนาจสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมใหม่ได้

บทบาทของพนักงานอัยการในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 คือ

(1) อำนาจในการขอขยายระยะเวลาฟ้องคดี คือ หากพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวมาอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการมีอำนาจขอผิดฟ้องต่อศาลได้ไม่เกิน 3 คราว คราวละไม่เกิน 6 วัน

⁴⁷ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธิ และอำนาจ เนตยสุภา, รายงานวิจัย การประเมินกระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว, หน้า 128-129.

(2) มีอำนาจในการสั่งคดี คือ มีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนของพนักงานสอบสวน หากมี ดุลพินิจสั่งฟ้องผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานอัยการมีอำนาจขอให้ศาลใช้วิธีการ อย่างอื่นที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวกำหนดไว้เป็นการ เฉพาะแทนการลงโทษทางอาญาได้

(3) อำนาจในการอุทธรณ์คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อ บรรเทาทุกข์ กล่าวคือ เมื่อศาลเห็นชอบ หรือ แก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอน คำสั่ง กำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ พนักงานอัยการเป็นผู้มีส่วนได้เสีย สามารถยื่น อุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือขอให้ศาลทบทวนคำสั่งได้ภายใน 30 วันนับแต่ทราบคำสั่ง

3) องค์การศาลยุติธรรม

ศาลเป็นองค์กรที่มีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีความรุนแรงใน ครอบครัวยุคใหม่พนักงานอัยการนำคดีที่เป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมาฟ้องต่อศาล หรือ ดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวนำคดีมาฟ้องต่อศาล โดยตรง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้คดีความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวตาม กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว โดยในชั้นก่อนฟ้องคดีศาลมีอำนาจให้ความเห็นชอบกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อ บรรเทาทุกข์ชั่วคราวของพนักงานเจ้าหน้าที่ หรืออาจมีคำสั่งแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิก ถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ได้ ตามมาตรา 10 และในระหว่างการ สอบสวนหรือการพิจารณาคดี ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทา ทุกข์หรือมีคำสั่งใดๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรได้

ในการพิจารณาพิพากษาคดีความรุนแรงในครอบครัว หากศาลพิพากษา ว่าเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้อำนาจศาลกำหนดให้ใช้ วิธีการอย่างอื่นแทนการลงโทษผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวก็ได้ อาทิ การกำหนดให้ใช้วิธีการ ฟื้นฟูบำบัดรักษา การคุมประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์

ทำงานบริการสาธารณะ ให้ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว หรือทำ
ทัศนคติกันได้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนด

นอกจากนี้ศาลยังมีบทบาทในการยุติคดีความรุนแรงในครอบครัวโดยจัดให้
มีการยอมความ ตามมาตรา 12 วรรคสอง และการตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือในการไกล่
เกลี่ยให้มีการทำสัญญายอมความตามมาตรา 16⁴⁸

4) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีภารกิจในการดูแล
ปัญหาครอบครัว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550
มาตรา 13 จึงกำหนดให้กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดระบบงานเพื่อ
สนับสนุนการดำเนินการและการบังคับเกี่ยวกับการออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อ
บรรเทาทุกข์ ตามมาตรา 10 และมาตรา 11 ตลอดจนการบังคับด้วยวิธีการอย่างอื่นแทนการ
ลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ตามมาตรา 12⁴⁹

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้อำนาจตาม
ความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.
2550 ออกระเบียบกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง
พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงาน
ฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.
2551 โดยข้อ 7 กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีฐานะไม่ต่ำกว่าฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ได้แก่

- (1) ผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่หัวหน้าสถานีตำรวจขึ้นไป
- (2) นายอำเภอ ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ

⁴⁸ สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว, กองกลาง, ฝ่ายนิติการ, คำอธิบายพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความ
รุนแรงในครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2551), หน้า 15-21.

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 18 บัญญัติว่า “ให้รัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออก
กฎระเบียบเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้”

(3) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่เหล่านี้ต้องได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงกำหนด

บทบาทของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 คือ มีอำนาจในการออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์เป็นการชั่วคราว ไม่ว่าผู้ถูกกระทำจะมีคำร้องขอหรือไม่ ทั้งนี้ยังมีอำนาจออกคำสั่งใดๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควรเพื่อระงับเหตุทันทีทันใด หรือเหตุฉุกเฉิน รวมถึงการให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวได้เข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ ให้ผู้กระทำ ความรุนแรงชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ ออกคำสั่งห้ามผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัว หรือเข้าใกล้ตัวบุคคลในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร

5) องค์การวิชาชีพเกี่ยวกับสุขภาพ

แพทย์และจิตแพทย์ มีบทบาทในการตรวจวินิจฉัยและรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วยทางกายและทางจิตใจ ให้การแก้ไขเยียวยาหรือบำบัดรักษาอาการทางจิตประสาทที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปรับพฤติกรรมของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงและผู้กระทำ ความรุนแรง ตลอดจนร่วมให้ข้อมูลทางการแพทย์แก่ที่มงานสหวิชาชีพ⁵⁰ นอกจากนี้จิตแพทย์ยังมีบทบาทในการอยู่ร่วมในการสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ด้วย

นักจิตวิทยา มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจและประเมินทางจิตวิทยาเพื่อสนับสนุนการวินิจฉัยโรคโดยแพทย์ จิตแพทย์ ของผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงและผู้กระทำ ความรุนแรง โดยอาศัยแบบทดสอบทางจิตวิทยาและเครื่องมืออื่นๆ เพื่อวิเคราะห์และสรุปผลการทดสอบ⁵¹ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

⁵⁰ รณชัย คงสกุล, ความรุนแรงในครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สหประชาพานิชย์, 2551), หน้า 187.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 188.

นักจิตวิทยา มีบทบาทในการอยู่ร่วมฟังการสอบปากคำผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ร่วมกับ พนักงานสอบสวน จิตแพทย์ และนักสังคมสงเคราะห์ด้วย

6) ศูนย์บริการทางสังคมในสังกัดของรัฐ

จากการดำเนินการให้บริการช่วยเหลือรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาล อย่างเดียวนั้น ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ครอบครัวและยุติได้ ในหลายกรณีแม้บาดแผลทางร่างกาย รักษาหายแล้ว แต่การเยียวยาบาดแผลด้านจิตใจต้องใช้เวลาและยากที่จะหายได้ หน่วยงานภาครัฐที่มีการดำเนินการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีบทบาทในการให้ คำปรึกษา การให้บริการด้านกฎหมาย ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพ ด้านการเงิน ตลอดจนยังมีการ ให้บริการอื่นๆ ได้แก่ การบริการที่พัก เครื่องอุปโภค บริโภค และกิจกรรมนันทนาการ รวมทั้ง ติดตามผลสำเร็จของการบริการโดยหน่วยงานดำเนินการเอง หรือประสานผ่านเครือข่ายของกรม ประชาสงเคราะห์ที่อยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์ทำหน้าที่ในการ ประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงใน ครอบครัวของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ตลอดจนวิเคราะห์ ประมวลผล และให้การสงเคราะห์เฉพาะ รายแก่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงและผู้กระทำ ความรุนแรง และให้ข้อมูลแก่ทีมงานสหวิชาชีพ⁵²

ศูนย์บริการทางสังคมในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ในสังกัดของรัฐ ได้แก่

(1) กองคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นบ้านพักฉุกเฉินของเด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลใน ครอบครัว จัดให้มีบริการที่พักอาศัย เครื่องอุปโภคบริโภค การรักษาพยาบาล การสงเคราะห์กลับ ภูมิลำเนา การฝึกอาชีพ และการให้คำแนะนำจากนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา

(2) กองสงเคราะห์เด็กและบุคคลวัยรุ่น กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นองค์กรหลักในการจัดสวัสดิการแก่เด็กและ เยาวชนที่ได้รับความเดือดร้อนด้านต่างๆ รวมถึงการถูกกระทำ ความรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว

(3) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นองค์กรที่ให้การสงเคราะห์คนชราที่ไม่

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 189.

สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือขาดผู้อุปการะ หรืออยู่กับครอบครัวเดิมไม่มีความสุข ซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงจากบุคคลในครอบครัวด้วย

(4) ศูนย์สวัสดิภาพเด็ก เยาวชน และสตรี สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นองค์กรที่ช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามอำนาจของตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

(5) ฝ่ายสังคมสงเคราะห์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ของการแพทย์ สภากาชาดไทย ให้บริการช่วยเหลือทางด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ แก่เด็ก เยาวชน สตรี และผู้ประสบปัญหาครอบครัวอื่นๆ ที่ถูกทำร้าย รวมถึงการถูกกระทำความรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว

(6) ส่วนส่งเสริมและป้องกันปัญหาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ให้บริการแก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งภายในครอบครัว⁵³

2.4.2.2 องค์กรภาคเอกชน

1) ผู้พบเห็นหรือทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ในคดีอาญาทั่วไปกฎหมายมิได้บัญญัติให้ผู้พบเห็นการกระทำความผิดมีหน้าที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่สำหรับคดีความรุนแรงในครอบครัว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 5 ได้กำหนดให้ผู้พบเห็นหรือทราบว่ามีอาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีหน้าที่ต้องแจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อตนพบเห็นหรือทราบโดยสามารถแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยวาจา ทำเป็นหนังสือ ทางโทรศัพท์ วิธีการอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใดก็ได้

แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้เป็นหน้าที่ แต่ก็มิได้กำหนดบทลงโทษไว้จึงเป็นเพียงการสนับสนุนให้มีการแจ้งเหตุเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปดำเนินการช่วยเหลือได้

⁵³ บุญเสริม หุตะแพทย์, ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544), หน้า 48-57.

ทันที่ที่เท่านั้น และได้กำหนดบทคุ้มครองผู้แจ้งเหตุไว้ว่าหากเป็นการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดทางแพ่ง อาญา และทางปกครอง⁵⁴

2) ศูนย์บริการทางสังคมของเอกชน

การทำงานของมูลนิธิในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เป็นรูปแบบของการช่วยเหลือในลักษณะของการให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายและสังคม สงเคราะห์เป็นหลัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นการให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ ทางจดหมาย หรือจดหมาย อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) นอกจากนี้มูลนิธิจะทำหน้าที่ประสานงานร่วมกับชุมชนในลักษณะของการ ให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นความรุนแรงในครอบครัว รณรงค์ เผยแพร่ และผลักดันให้เกิดการ ป้องกันการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว⁵⁵

มูลนิธิที่มีบทบาทในการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่

- (1) มูลนิธิศูนย์พิทักษ์เด็ก คุ้มครองสิทธิของเด็กและนำบัดฟื้นฟู เด็กที่ถูกละเมิดสิทธิให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข
- (2) มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก มีบ้านรองรับเด็กกำพร้า เด็กที่ ครอบครัแตกแยก เด็กที่ถูกทำร้ายซึ่งรวมถึงเด็กที่ถูกกระทำจากบุคคลในครอบครัว เพื่อให้มีที่พัก อาศัยและได้รับการพัฒนา
- (3) มูลนิธิผู้หญิง เป็นองค์กรเอกชนที่ดำเนินงานด้านพัฒนาสตรี ให้ความช่วยเหลือแก่สตรีและเด็กที่ประสบปัญหา รณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงปัญหาที่ผู้หญิงต้อง เผชิญกับความรุนแรงทั้งจากบุคคลในครอบครัวและสังคม ส่งเสริมค่านิยมใหม่โดยสนับสนุนให้ ผู้หญิงได้รับความเสมอภาค

⁵⁴ สำนักงานกิจการสตรีและครอบครัว, กองกลาง, ฝ่ายนิติการ, คำอธิบายพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2551), หน้า 10.

⁵⁵ ฐะปะนีย์ จุฬารมย์, "มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว," (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยวังจันทน์, 2549), หน้า 94-95.

(4) มูลนิธิเพื่อนหญิง เป็นองค์กรที่มีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิ และช่วยเหลือสตรีที่ถูกคุกคามทางเพศ สามีทอดทิ้ง ถูกสามีทำร้ายทุบตี ถูกล่อลวงและบังคับให้ค้า ประเด็น รวมทั้งการถูกเลือกปฏิบัติในเรื่องอาชีพ การศึกษา และการมีส่วนร่วมทางสังคมอื่นๆ

(5) สมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เป็นองค์กรที่ให้คำปรึกษา ประนีประนอมข้อพิพาท และให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบปัญหาด้าน กฎหมายให้แก่เด็ก สตรี และบุคคลทั่วไป ซึ่งรวมถึงผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงจากบุคคลใน ครอบครัวด้วย⁵⁶

2.4.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550

เมื่อมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือผู้ถูกกระทำความรุนแรงต้องร้องทุกข์ต่อศาล ภายใน 3 เดือนนับแต่ผู้ถูกกระทำอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งความหรือร้องทุกข์ได้ต่อศาลเยาวชนและ ครอบครัว คดีความรุนแรงในครอบครัวกรณีเดียวอาจเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท หาก ความผิดตามกฎหมายอื่นมีอัตราโทษสูงกว่าต้องดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดที่มี อัตราโทษสูงสุด โดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจะต้องนำตัวผู้กระทำความรุนแรงใน ครอบครัวมาฟ้องคดีต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่จับตัวได้ หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงาน อัยการไม่สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้ในกำหนด อาจขอผิดฟ้อง ขอฝากขังต่อศาลที่มีอำนาจนั้นได้ และเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีความรุนแรงในครอบครัว ผู้มีส่วนได้เสียสามารถ อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ได้

ในระหว่างการดำเนินคดีไม่ว่าในระยะใด คู่กรณีสามารถขอให้พนักงานสอบสวน หรือศาลดำเนินการยุติคดีได้โดยการทำข้อตกลงเบื้องต้น หากสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขได้ ครบถ้วน พนักงานสอบสวนหรือศาลจึงสามารถจัดให้มีการยอมความ ถอนคำร้องทุกข์ หรือถอน ฟ้อง แล้วแต่กรณี คดีความรุนแรงในครอบครัวบางครั้งอาจเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาจึงอาจ

⁵⁶ บุญเสริม หุตะแพทย์, ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงใน ครอบครัว, หน้า 58-64.

ยุติคดีโดยการทำสัญญายอมความได้เช่นเดียวกับการประนีประนอมยอมความทางแพ่ง ซึ่งในคดีแพ่งนั้นหากคู่กรณีซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาฝ่าฝืนข้อตกลง ศาลย่อมมีอำนาจบังคับคดีได้

การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวจึงมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวดังต่อไปนี้

2.4.3.1 อายุความในการดำเนินคดี

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว กำหนดให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ ตลอดจนกำหนดให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นการทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นความผิดอันยอมความได้ และได้กำหนดอายุความในการแจ้งความหรือร้องทุกข์ไว้เป็นการเฉพาะ

ทั้งนี้ในประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดอายุความร้องทุกข์สำหรับความผิดอันยอมความได้ในมาตรา 96 ซึ่งบัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา 95 ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ”

หลักเกณฑ์ของอายุความฟ้องคดีในความผิดอันยอมความได้มีดังนี้

(1) ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด

(2) ภายใต้บังคับมาตรา 95 หมายถึง จะต้องได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดตาม (1) ถึง (5) ของมาตรา 95 นับแต่วันที่กระทำความผิด หากร้องทุกข์ภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ขณะที่ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลนั้นเกินกำหนดเวลาตามอนุมาตราต่างๆ ของมาตรา 95 ก็เป็นอันขาดอายุความ ในทางกลับกัน หากยังไม่เกินกำหนดอายุความของมาตรา 95 แต่ปรากฏว่ามีการร้องทุกข์เกิน 3 เดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือผู้เสียหายฟ้องเองเกิน 3 เดือนนับแต่รู้เรื่องและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ถือว่าขาดอายุความเช่นกัน

(3) ถ้าผู้เสียหายร้องทุกข์ภายในกำหนด 3 เดือนแล้ว แม้ต่อมาผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องภายหลัง 3 เดือน แต่ไม่พ้นอายุความฟ้องร้องตามมาตรา 95 คดีก็ไม่ขาดอายุความ และหากผู้เสียหายไม่ฟ้องเอง อัยการจะฟ้องก็ได้ ไม่ถือว่าขาดอายุความเช่นกัน

(4) ถ้าผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์เลย ก็จะต้องฟ้องคดีนั้นเองภายใน 3 เดือน มิฉะนั้นขาดอายุความ⁵⁷

2.4.3.2 ศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาและมีคำสั่ง

เมื่อมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว การกระทำความผิดอาจเป็นความผิดตามกฎหมายอื่นด้วย ซึ่งคดีจะอยู่ในอำนาจของศาลใดขึ้นอยู่กับอัตราโทษสูงสุดที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น โดยหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีดังต่อไปนี้

1) การกระทำความผิดเป็นความผิดกฎหมายหลายบท

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 90 บัญญัติว่า "เมื่อการกระทำใดอันเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ใช้กฎหมายที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด" โดยมีองค์ประกอบดังนี้

(1) ในกรณีที่เป็นเจตนา การกระทำความผิดจะต้องเป็นเจตนาเดียวกัน

(2) กรรมเดียวนั้น เป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบท

(3) กฎหมายหลายบทนั้น บทหนึ่งจะต้องไม่ใช่บทเฉพาะที่กฎหมายบัญญัติความผิดในเรื่องนั้นๆ เป็นการเฉพาะ และอีกบทหนึ่งต้องไม่ใช่บททั่วไปที่กฎหมายบัญญัติความผิดไว้กว้างๆ เช่น มาตรา 137 ความผิดฐานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน เป็นความผิดที่ปรับใช้กับการแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานได้ทุกเรื่อง จึงเป็นบททั่วไป อย่างไรก็ตาม

⁵⁷ เกียรติขจร วังสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์, 2549), หน้า 918-925.

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 137 บัญญัติว่า "ผู้ใดแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงาน ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

ตามหากเป็นการแจ้งความเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาตามมาตรา 172^{*} จะเป็นบทเฉพาะ ต้องลงโทษผู้กระทำตามมาตรา 172 ซึ่งเป็นบทเฉพาะ โดยไม่จำต้องอ้างมาตรา 90

(4) กฎหมายหลายบท บทหนึ่งจะต้องไม่ใช่บทจรรยา และอีกบทหนึ่งต้องไม่ใช่บทธรรมดา เช่น บุตรฆ่าบิดา มีความผิดตามมาตรา 289(1)^{**} ซึ่งเป็นบทจรรยา แม้การกระทำจะเป็นความผิดตามมาตรา 288^{***} ด้วย แต่มาตรา 288 เป็นบททั่วไป ศาลลงโทษตามมาตรา 289(1) โดยไม่จำเป็นต้องอ้างมาตรา 90

การลงโทษตามมาตรา 90 ให้ใช้กฎหมายที่มีโทษหนักที่สุดลงโทษแก่ผู้กระทำผิด ซึ่งโทษหนักที่สุดหมายถึง

(1) โทษตามมาตรา 18[†] ลำดับที่อยู่สูงกว่าย่อมหนักกว่าโทษในลำดับต่ำ

(2) ถ้าความผิดแต่ละบทมีโทษลำดับเดียวกัน เช่น โทษจำคุก ต้องถือบทที่มีระวางโทษชั้นสูงมากกว่าเป็นเกณฑ์

(3) ถ้าอัตราโทษชั้นสูงเท่ากัน ต้องดูอัตราโทษชั้นสูงของโทษลำดับถัดไปในมาตรานั้น เช่น โทษจำคุกชั้นสูงเท่ากัน แต่โทษปรับสูงกว่า บทหนักคือบทที่มีโทษปรับสูงกว่า

* ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 172 บัญญัติว่า "ผู้ใดแจ้งข้อความอันเป็นเท็จเกี่ยวกับความผิดอาญาแก่พนักงาน อัยการ ผู้ว่าคดี พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสืบสวนคดีอาญา ซึ่งอาจทำให้ผู้อื่นหรือประชาชนเสียหาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

** ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 289 บัญญัติว่า "ผู้ใด (1) ฆ่าบุพการี...ต้องระวางโทษประหารชีวิต"

*** ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 บัญญัติว่า "ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี"

† ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้"

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน"

(4) ถ้าอัตราโทษชั้นสูงเท่ากันหมด ต้องดูว่าบทใดมีโทษชั้นต่ำสูงกว่า เช่น จำคุกไม่เกิน 5 ปี ตามมาตรา 335 (7) และ มาตรา 336 วรรคแรก มาตรา 335 (7) มีโทษชั้นต่ำสูงกว่า ถือว่ามาตรา 335 (7) เป็นบทหนัก

ทั้งนี้เมื่อใช้บทใดที่มีโทษหนักแล้ว ให้ใช้บทนั้นเป็นบทลงโทษเพียงบทเดียว แม้ว่าบทที่หนักนั้นจะไม่มีโทษขั้นต่ำ แต่บทที่เบากว่ามีโทษขั้นต่ำ ศาลลงโทษตามบทหนักโดยไม่ต้องพิจารณาถึงโทษขั้นต่ำในบทที่เบากว่า นอกจากนี้หากการกระทำความผิดอกฎหมายหลายบทนั้นแต่ละบทมีโทษเท่ากันทุกอย่าง ศาลลงโทษจำเลยตามบทใดบทหนึ่งในสองบทนั้นได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นไปตามความมุ่งหมายของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90⁵⁸ ในการพิจารณาเรื่องศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีความรุนแรงในครวัในกรณีที่เป็นความผิดกรรมเดียวกับกฎหมายอื่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 จึงกำหนดให้พิจารณาจากอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดด้วย

2) ศาลที่มีอำนาจชำระคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 157 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีอาญาให้ยื่นฟ้องต่อศาลใดศาลหนึ่งซึ่งมีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี มีดังต่อไปนี้

(1) ศาลที่มีอำนาจชำระคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ศาลที่มีอำนาจชำระคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 22 และมาตรา 24 โดยแยกพิจารณาออกเป็นกรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร และ กรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักร

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 บัญญัติว่า “ผู้ใดลักทรัพย์...(7) โดยมีอาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป...ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 336 บัญญัติว่า “ผู้ใดลักทรัพย์โดยฉกฉวยเอาซึ่งหน้า ผู้นั้นกระทำความผิดฐานชิงทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท”

⁵⁸ เกียรติขจร วังสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 744-752.

ก. กรณีความผิดเกิดในราชอาณาจักร

ในกรณีที่เป็นความผิดเรื่องเดียว ให้ชำระคดีต่อศาลแห่งท้องที่ที่ความผิดได้เกิดขึ้น อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลนั้น ตามมาตรา 22 วรรคหนึ่งเป็นหลัก เว้นแต่ศาลตามมาตรา 22 (1) คือศาลแห่งท้องที่ที่จำเลยมีที่อยู่ ศาลแห่งท้องที่ที่ถูกจับและศาลแห่งท้องที่ที่เจ้าพนักงานทำการสอบสวนนอกเขตดังกล่าวแล้ว เป็นศาลที่มีอำนาจชำระคดีด้วย อย่างไรก็ตามศาลฎีกาวางแนวปฏิบัติว่า หากโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลตามมาตรา 22 (1) ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจไม่รับหรือรับคดีนั้นไว้พิจารณาก็ได้

ในกรณีที่เป็นความผิดหลายเรื่องเกี่ยวพันกัน โดยอาศัยเหตุหนึ่งเหตุใดตามมาตรา 24 (1) – (3) ถ้าอัตราโทษอย่างสูงไม่เสมอกัน จะฟ้องคดีทุกเรื่องหรือผู้กระทำความผิดทุกคนต่อศาลซึ่งมีอำนาจชำระคดีในฐานความผิดซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าไว้ก็ได้ แต่ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเสมอกันศาลซึ่งรับฟ้องเรื่องหนึ่งเรื่องใดในความผิดเกี่ยวพันไว้ก่อน มีอำนาจชำระคดี

ข. กรณีความผิดเกิดนอกราชอาณาจักร

ความผิดที่มีโทษตามกฎหมายไทยที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทย โดยหลักให้ชำระคดีนั้นที่ศาลอาญา เว้นแต่การสอบสวนได้กระทำลงในท้องที่หนึ่งซึ่งอยู่ในเขตศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจชำระคดีได้ด้วย ตามมาตรา 22 (2)

(2) ศาลที่มีอำนาจชำระคดีตามกฎหมายอื่น

กฎหมายอื่นที่บัญญัติเกี่ยวกับเขตอำนาจชำระคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้แก่กฎหมายต่างๆ ดังต่อไปนี้

ก. พระธรรมนูญศาลยุติธรรม

ข. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญา
ในศาลแขวง พ.ศ. 2499

ค. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ง. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539

จ. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548

ฉ. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542⁵⁹

ซึ่งการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 กำหนดให้ดำเนินคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัวต่อศาลเยาวชนและครอบครัว พระราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นกฎหมายอื่นที่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในคดีอาญาเป็นการเฉพาะ

2.4.3.3 การขอคัดฟ้องและการขอฝากขัง

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการในคดีความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจฟ้องคดีต่อศาลได้ในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดสามารถยื่นคำร้องขอคัดฟ้องต่อศาลได้ โดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้กำหนดให้นำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

1) การยื่นคำร้องขอคัดฟ้องและฝากขังตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

การดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงเป็นวิธีการพิเศษแตกต่างจากหลักเกณฑ์ทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อเร่งการดำเนินคดีจึงได้กำหนดวิธีการพิเศษคือ การคัดฟ้องกับการฝากขังไว้ เพื่อใช้สำหรับกรณีที่มีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจฟ้องคดีได้ทัน อย่างไรก็ตาม การคัดฟ้องและฝากขังเป็นวิธีเฉพาะที่ใช้ในกรณีเจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้กล่าวหาหรือเป็นโจทก์เท่านั้น จะไม่นำหลักการเหล่านี้มาใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเอง

⁵⁹ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 158-245) เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแพ่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548), หน้า 261-296.

(1) การมัดฟ้อง

การมัดฟ้องคือการขอเลื่อนการฟ้องคดีนั้นออกไปก่อน เนื่องจากไม่สามารถดำเนินการเพื่อฟ้องต้องหาให้ทันภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่ผู้ต้องหาถูกจับกุมจึงต้องขอมัดฟ้อง หรือในกรณีที่มีการขอมัดฟ้องมาแล้วและเมื่อครบกำหนดเวลาที่มัดไว้แล้วก็ยังไม่สามารถดำเนินคดีได้ภายในระยะเวลาที่ศาลได้อนุญาตให้มัดฟ้องมาแล้วในคราวก่อนๆ จึงจำเป็นต้องขอมัดฟ้องอีกเป็นคราวที่ 2 ที่ 3 ที่ 4 หรือที่ 5 แล้วแต่กรณี ศาลจะอนุญาตให้มัดฟ้องได้คราวละไม่เกิน 6 วันรวมแล้วไม่เกิน 5 คราว

การยื่นคำร้องขอมัดฟ้องจะต้องบรรยายเหตุผลความจำเป็นที่จะอ้างเพื่อขอมัดฟ้องในแต่ละคราวไว้ในคำร้องด้วย ความจำเป็นที่จะยกขึ้นกล่าวอ้างในคำร้องขอมัดฟ้อง หมายถึง มีพฤติการณ์อันใดที่เกี่ยวข้องแก่คดีเป็นเหตุให้ไม่สามารถฟ้องคดีได้ในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง เช่น ต้องทำการสอบสวนพยานอีก 3 ปาก และกำลังเร่งการสอบสวนอยู่ ต้องรอผลตรวจลายพิมพ์นิ้วมือของผู้ต้องหา หรือรอสอบสวนพยานบุคคลและรอรวบรวมพยานเอกสารประกอบสำนวนการสอบสวน รอชันสูตรบาดแผลจากแพทย์ โดยระยะเวลา 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมายังศาล เข้าในระยะเวลา 48 ชั่วโมงนั้นด้วย ตามมาตรา 7 วรรคหนึ่ง*

ในกรณีที่สำนวนการสอบสวนยังไม่ส่งไปให้พนักงานอัยการ ผู้ที่มีหน้าที่ยื่นคำร้องขอมัดฟ้องคือพนักงานสอบสวน ซึ่งในทางปฏิบัติจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ถ้าส่งสำนวนการสอบสวนไปให้พนักงานอัยการแล้วพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องใน 48 ชั่วโมง พนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ต้องยื่นคำร้องขอมัดฟ้องต่อศาล

ศาลที่รับคำร้องขอมัดฟ้องมีหน้าที่ต้องสอบถามผู้ต้องหาก่อนว่าผู้ต้องหาถูกจับเวลาใดและถามผู้ต้องหาว่าให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธข้อกล่าวหา การขอมัดฟ้องคราวที่ 1 ถึง 3 นี้หากผู้ต้องหามาศาล ศาลจะต้องสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านประการใด

*พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคriminalในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 7 วรรค 1 บัญญัติว่า "ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาคriminalได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาที่สืบแปลชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวนจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาที่สืบแปลชั่วโมงนั้นด้วย"

หรือไม่ ส่วนกรณีที่ผู้ต้องหาไม่มาศาลเพราะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไปในชั้นสอบสวน ศาลสามารถอนุญาตตามคำขอมัดฟ้องได้ อนึ่งกรณีที่มีการขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาพร้อมกับคำขอมัดฟ้องด้วยหรือผู้ต้องหาไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวและมาแสดงตัวต่อศาล หรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวแต่มาแสดงตัวต่อศาล ศาลจะต้องสอบถามผู้ต้องหาว่าจะคัดค้านคำขอมัดฟ้องและฝากขังหรือไม่ ประการใด ทั้งนี้ในการขอมัดฟ้องคราวแรกศาลจะอนุญาตให้น้อยกว่า 6 วันก็ได้⁶⁰ ส่วนการขอมัดฟ้องในสองคราวหลังคือคราวที่ 4 และ 5 ศาลจะไต่สวนพยานด้วย โดยผู้ร้องขอมัดฟ้องต้องแสดงเหตุจำเป็นและต้องนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ศาลจึงจะอนุญาต แต่ทางปฏิบัติศาลจะไต่สวนผู้ร้องเพียงคนเดียวแล้วมีคำสั่งไปเลย และถ้าหากมีคำขอให้ขังผู้ต้องหาหรือผู้ต้องหามาแสดงตัวต่อศาล ศาลจะต้องสอบผู้ต้องหาว่ามีข้อคัดค้านประการใดหรือไม่⁶¹

(2) การฝากขัง

การฝากขัง คือ การที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการนำตัวผู้ต้องหาซึ่งอยู่ในความควบคุมของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมาศาลเพื่อขอออกหมายจับ เพราะไม่มีอำนาจควบคุมอีกต่อไปแล้ว ทั้งนี้การฝากขังตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 8 เป็นการฝากขังในชั้นมัดฟ้องที่กำหนดหลักการพิเศษแตกต่างจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 ซึ่งเป็นการฝากขังในชั้นสอบสวนเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยรวดเร็วที่สุด

การควบคุมตัวผู้ต้องหาในชั้นมัดฟ้องจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย คือ

ก. พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ถูกจับไว้ได้นานเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี จะควบคุมเกินกว่าที่จำเป็นมิได้ และมาตรการควบคุมก็เพียงเพื่อป้องกันไม่ให้เขาหลบหนีเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 87 วรรคหนึ่ง

⁶⁰ วิชัย ตันติกุลานันท์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง และความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพฯ, 2535), หน้า 45-48.

⁶¹ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการดำเนินงานศูนย์หนังสือและแนะนำศึกษากฎหมายนครหลวง, 2529), หน้า 23-31.

ข. ในกรณีความผิดลหุโทษหรือความผิดที่อัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษอัตราโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ จะควบคุมไว้ได้เท่าที่จะถามค่าให้การ และที่รู้ตัวว่าเป็นใคร และที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหน อย่างไรก็ตามการควบคุมตัวผู้ต้องหาจะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7 วรรคหนึ่ง ที่พนักงานสอบสวนจะควบคุมผู้ต้องหาเกินกว่า 48 ชั่วโมงไม่ได้

เมื่อศาลอนุญาตให้มัดฟ้องแล้ว หากยังไม่สามารถส่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับกุมตัว พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณีจะต้องนำตัวผู้ต้องหามาส่งศาลในโอกาสแรกที่จะส่งได้เพื่อขอให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหา ซึ่งศาลจะออกหมายขังให้เท่ากับระยะเวลาที่ขอมัดฟ้อง โดยในทางปฏิบัติการฝากขังมักขอพร้อมกับขอมัดฟ้องในคำร้องฉบับเดียวกัน ขอได้ไม่เกิน 5 คราวคราวละไม่เกิน 6 วัน เช่นเดียวกันกับการขอมัดฟ้อง ดังนั้นหากผู้ต้องหาไม่ได้รับประกันตัวภายใน 48 ชั่วโมง พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการต้องยื่นคำร้องขอมัดฟ้องและฝากขังไปพร้อมกัน⁶²

ในการขอฝากขังในคราวที่ 1 ถึงคราวที่ 3 พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการผู้ร้องเพียงแต่ยื่นคำร้องต่อศาลให้ต่อเนื่องกันพร้อมกับบรรยายเหตุจำเป็นหรือพฤติการณ์ที่จำต้องมัดฟ้องในแต่ละครั้ง ศาลอาจเรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงเหตุจำเป็นหรือเรียกพยานมาเบิกความประกอบก็ได้ แล้วจึงพิจารณาคำสั่งคำร้องฝากขังว่าจะอนุญาตหรือไม่ อนุญาตกี่วัน แต่ต้องไม่เกิน 6 วันในแต่ละคราว แต่โดยปกติแล้วศาลจะไม่เรียกพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการมาชี้แจงและไม่เรียกพยานมาเบิกความประกอบเฉพาะการฝากขังคราวที่ 1 ถึง 3 ส่วนการฝากขังคราวที่ 4 หรือ 5 กฎหมายบังคับให้ต้องแสดงเหตุจำเป็นและนำพยานมาเบิกความประกอบ หากไม่แสดงความจำเป็นและไม่นำพยานมาเบิกความประกอบ ศาลจะต้องยกคำร้องขอฝากขังคราวที่ 4 หรือ 5 ศาลจะสั่งอนุญาตไม่ได้⁶³

⁶² เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-40.

⁶³ วิชัย ตันติกุลานันท์, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง และความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค, หน้า

2) การตั้งคำร้องขอฝากขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ได้กำหนดให้นำกฎหมายว่าด้วยศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้โดยอนุโลม ทั้งนี้ในเรื่องของการควบคุมผู้ต้องหา การขังผู้ต้องหา และการปล่อยตัวชั่วคราว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 กำหนดให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้โดยอนุโลม การควบคุมผู้ต้องหา การขังผู้ต้องหา และการปล่อยตัวชั่วคราวในคดีความรุนแรงในครอบครัวจึงต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย

(1) อำนาจในการควบคุมผู้ต้องหา

ระยะเวลาในการควบคุมผู้ถูกจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ก. ระยะเวลาควบคุมผู้ถูกจับจะต้องไม่เกินกว่าความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี ความจำเป็นที่จะต้องควบคุมได้แก่ เพื่อถามคำให้การตามมาตรา 87 วรรคสอง, เพื่อสอบสวนให้ทราบว่าผู้ถูกจับเป็นใครและอยู่ที่ไหนตามมาตรา 87 วรรคสอง, เพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกจับหลบหนี เช่น เพราะผู้ถูกจับไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง, เพื่อป้องกันมิให้ผู้ถูกจับยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม, เพื่อป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่ผู้ถูกจับจะก่อให้เกิดขึ้น ถ้าไม่ควบคุมผู้ถูกจับ⁶⁴

ข. ระยะเวลาควบคุมตัวในความผิดลหุโทษ จะควบคุมได้เพียงเท่าที่จะถามคำให้การ รู้ตัวว่าผู้ถูกจับเป็นใคร ที่อยู่ของเขาอยู่ที่ไหน เท่านั้น

ค. ระยะเวลาควบคุมตัวในคดีอาญาทั่วไปให้ควบคุมได้เพียง 48 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ถูกจับไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน โดยไม่ให้นับรวมระยะเวลาเดินทางจากสถานที่จับกุมไปยังที่ทำการของพนักงานสอบสวนด้วย

⁶⁴ นพด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายอาญา ศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร: เกษมบรรณกิจ, 2511),

ง. ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นอันมี อาจก้าวล่วงได้พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาเกิน 48 ชั่วโมงได้ตามมาตรา 87 วรรค สาม แต่หากไม่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมี อาจก้าวล่วงได้ถือว่าพนักงานสอบสวนไม่มี อำนาจขอยกหมายซึ่งตามมาตรา 87 วรรคสามได้⁶⁵

(2) การขอให้ศาลออกหมายขัง

ในกรณีที่ไม่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมี อาจก้าวล่วงได้ แต่มีเหตุจำเป็นเพื่อการสอบสวนหรือการฟ้องคดี มาตรา 87 วรรคสาม ให้พนักงานสอบสวนหรือ พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาล ขอยกหมายขังผู้ต้องหาไว้ เหตุในการออกหมายขังเป็นเหตุอย่าง เดียวกับการออกหมายจับตามมาตรา 66 เพราะมาตรา 71 วรรคหนึ่งให้นำมาตรา 66 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม โดยเหตุในการออกหมายขังมีดังนี้

ก. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้ กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี

ข. เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้ กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือ ก่อเหตุร้ายประการอื่น ถ้าบุคคลไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดย ไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี

หากศาลเห็นว่ามิเหตุออกหมายขัง ศาลมีอำนาจสั่งขังโดยมี กำหนดระยะเวลาการฝากขังตามที่มาตรา 87 กำหนด โดยขึ้นกับอัตราโทษในความผิดที่ผู้ต้องหา ถูกกล่าวหา ดังนี้

ก. ความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่าง สูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มี กำหนดไม่เกิน 7 วัน ตามมาตรา 87 วรรคสี่

⁶⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่าด้วย การดำเนินคดีในชั้นตอนก่อนพิจารณา พิพากษาครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: จีระวิชาการพิมพ์, 2551), หน้า 532-535.

ข. ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่า 6 เดือนแต่ไม่ถึง 10 ปีหรือปรับเกินกว่า 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 48 วัน ตามมาตรา 87 วรรคห้า

ค. ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติดๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 12 วัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 84 วัน ตามมาตรา 87 วรรคหก

ทั้งนี้กำหนดระยะเวลาที่ศาลสั่งขังตาม วรรคสี่ ห้า และหก ของ มาตรา 87 ไม่นับรวมระยะเวลา 48 ชั่วโมงอันเป็นระยะเวลาควบคุมตามอำนาจของพนักงานสอบสวน

เมื่อศาลออกหมายขังจะต้องขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในเรือนจำ ในเขตของศาลที่ออกหมาย เว้นแต่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือ เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายขังร้องขอ ศาลอาจสั่งขังผู้ต้องหาหรือจำเลยในสถานที่อื่น นอกจากเรือนจำก็ได้⁶⁶

2.4.3.4 การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งใดๆ ในคดี ผู้มีส่วนได้เสียที่ไม่เห็นด้วย กับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นๆ ได้ ซึ่งในคดีอาญา ทั่วไปและคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวมีหลักการเกี่ยวกับการอุทธรณ์คำ พิพากษาหรือคำสั่งศาล ดังต่อไปนี้

1) การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 วรรคหนึ่ง บัญญัติ ว่า "คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยัง ศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น"

⁶⁶ ธานิศ เกศพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 158-245) เล่ม 2, หน้า 536-

ในคดีอาญา คู่ความที่ไม่เห็นพ้องกับคำสั่งของศาลชั้นต้นสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายต่อศาลอุทธรณ์ ยกเว้นมีบทห้ามอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือตามกฎหมายอื่น ซึ่งบทต้องห้ามอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีดังนี้

(1) ปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 193 ทวิ, 193 ตรี

(2) ปัญหาที่มีได้ยกขึ้นว่ากล่าวกันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ตามมาตรา 195, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15

(3) ปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15

(4) คำสั่งระหว่างพิจารณาตามมาตรา 169

อย่างไรก็ตามหากการอุทธรณ์นั้นไม่ใช่คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นคู่ความจะยื่นอุทธรณ์มิได้ เช่น หมายเรียก หมายอาญา ซึ่งมีใช่คำสั่งของศาล, การบังคับคดีไม่ชอบ มิใช่เป็นการโต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการตามลำดับชั้นศาลคือจะต้องยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลชั้นต้นเพื่อให้แก้ไขก่อน เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งอย่างไรแล้ว ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยจึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์คัดค้านได้⁶⁷

2) การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในเรื่องการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่กำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มาตรา 10 วรรคสี่ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงต้อง

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 451-453.

นักกฎหมายตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้โดยอนุโลม ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 14 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วมาตรา 121⁶⁸ ให้อุทธรณ์คำพิพากษานั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกันกับคดีอาญาทั่วไป ซึ่งนำมาใช้บังคับแก่คดีเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาตรา 6^{*} เว้นแต่ปัญหาที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้เพียงอย่างเดียว ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์⁶⁸

(1) กำหนดให้ใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 14 บัญญัติว่า "วิธีพิจารณา การยื่นและการรับฟังพยานหลักฐาน หากพระราชบัญญัตินี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับโดยอนุโลม"

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 121 บัญญัติว่า "คดีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดให้ใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา
- (2) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 104 เว้นแต่ในกรณีที่การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งเด็กหรือเยาวชนไปเพื่อกักและอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกินสามปี
- (3) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 105 เว้นแต่การกักและอบรมนั้นมีกำหนดระยะเวลาชั้นสูงเกินสามปี"

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 6 บัญญัติว่า "ให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับแก่คดีเยาวชนและครอบครัวเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้"

⁶⁸ สมชัย จีฬาอุดมการ, พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ฉบับสมบูรณ์. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลสยาม พริ้นติ้ง, 2548), หน้า 177-184

(2) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 104 เว้นแต่ในกรณีที่ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ส่งเด็กหรือเยาวชนไปเพื่อกักและอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกิน 3 ปี

(3) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 105 เว้นแต่การกักและอบรมนั้นมีกำหนดระยะเวลาชั้นสูงเกินสามปี

อย่างไรก็ตามคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 121 สามารถอุทธรณ์วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว เห็นว่าข้อความที่ตัดสินเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่อุทธรณ์ และอนุญาตให้อุทธรณ์ตามมาตรา 122 **

2.4.3.5 การยุติคดี

เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 กำหนดให้มีการยุติคดีโดยการยอมความ การถอนฟ้อง การถอนคำร้องทุกข์ และการทำสัญญายอมความ โดยมีพนักงานสอบสวน พนักงานเจ้าหน้าที่ และศาลมีบทบาทในการจัดให้มีการยุติคดี ซึ่งในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาทั่วไปจะมีการตั้งคนกลางเป็นผู้ช่วยเจรจายุติคดี ในส่วนอาญาเรียกว่า "ผู้ไกล่เกลี่ย" ส่วนทางแพ่งเรียกว่า "ผู้ประนอม" โดยมีหลักเกณฑ์เรื่องการยุติคดีดังต่อไปนี้

1) การยุติคดีทางอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ได้กำหนดเงื่อนไขที่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ใน (1)-(7) ดังต่อไปนี้

(1) โดยความตายของผู้กระทำผิด

** พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 122 บัญญัติว่า "ในคดีซึ่งห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 121 ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่อุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคและอนุญาตให้อุทธรณ์ ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป"

(2) การถอนคำร้องทุกข์ การถอนฟ้อง การยอมความ ในความผิดต่อส่วนตัวโดยถูกต้องตามกฎหมาย

(3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37

(4) เมื่อมีคำพิพากษาเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้อง

(5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิกความผิดนั้น

(6) เมื่อคดีขาดอายุความ

(7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

เนื่องจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ การยุติคดีความรุนแรงในครอบครัวที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 มาตรา 12 วรรคสอง จึงได้กำหนดการยุติคดีคือ การถอนคำร้องทุกข์ การถอนฟ้อง และการยอมความ โดยหลักการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ที่มีความเกี่ยวข้องกับการยุติคดีความรุนแรงในครอบครัวในทางอาญาดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก. การถอนคำร้องทุกข์

การถอนคำร้องทุกข์ที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปต้องเป็นการถอนคำร้องทุกข์ในความผิดต่อส่วนตัว โดยผู้เสียหายเท่านั้นที่มีอำนาจถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์เมื่อใดก็ได้ ทั้งนี้จะต้องมีเจตนาที่จะไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

ในกรณีที่ฟ้องจำเลยหลายข้อหาทั้งความผิดต่อส่วนตัวและข้อหาที่มีใช่ความผิดต่อส่วนตัว หากผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ในระหว่างดำเนินคดีมีผลเพียงทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเฉพาะข้อหาที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ส่วนข้อหาที่มีใช่ความผิดต่อส่วนตัว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยังไม่ระงับ พนักงานอัยการและศาลยังมีอำนาจ

ดำเนินคดีแก่จำเลยได้ ตามมาตรา 126 วรรคสอง แม้จะเป็นความผิดต่อส่วนตัวและความผิดที่มิใช่ความผิดต่อส่วนตัวจะเป็นกรรมเดียวกันก็ตาม⁶⁹

ข. การถอนฟ้อง

กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการถอนฟ้องคดีอาญา ในมาตรา 35 ทั้งเรื่องกรอบระยะเวลาการถอนฟ้อง การให้สิทธิจำเลยโต้แย้งคำร้องขอถอนฟ้อง และการสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถอนฟ้องของศาล ดังนี้

กรอบระยะเวลาของการถอนฟ้องสำหรับข้อหาที่มีโทษความผิดต่อส่วนตัว จะยื่นต่อศาลเมื่อใดก็ได้ แต่ต้องยื่นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา ตามมาตรา 35 วรรคหนึ่ง ส่วนในกรณีความผิดต่อส่วนตัวจะถอนฟ้องเวลาใดก็ได้ แต่ต้องยื่นคำร้องต่อศาลก่อนคดีถึงที่สุด

จำเลยมีสิทธิโต้แย้งคำร้องขอถอนฟ้องได้โดยในกรณีที่จำเลยยังไม่ให้การแก้คดี ศาลจะมีคำสั่งคำร้องขอถอนฟ้องของโจทก์ได้โดยไม่ต้องถามจำเลยถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แต่ถ้าจำเลยได้ให้การแก้คดีแล้ว ศาลจะต้องถามจำเลยเสมอว่าจะคัดค้านหรือไม่แล้วให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ ถ้าจำเลยคัดค้านการถอนฟ้องไม่ว่าในคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือไม่ก็ตาม ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องเสีย

เมื่อได้มีการถอนฟ้องคดีไปจากศาลแล้วโจทก์จะนำคดีมาฟ้องใหม่ไม่ได้ อย่างไรก็ตามหากการถอนฟ้องมิใช่การถอนฟ้องในความผิดต่อส่วนตัว การถอนฟ้องของพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการที่จะยื่นฟ้องคดีนั้นใหม่⁷⁰

ค. การยอมความ

กรอบระยะเวลาของการยอมความสามารถยอมความในระยะเวลาใดก็ได้ก่อนคดีถึงที่สุด ซึ่งการยอมความจะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับเฉพาะคดีความผิดต่อส่วนตัว ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดเป็นความผิดกฎหมายหลายบท การยอม

⁶⁹ ธานิศ เกศวพิทักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 (มาตรา 158-245) เล่ม 2, หน้า 359-360.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 377-378.

ความมีผลระดับคดีเฉพาะกรรมหรือบทที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น สำหรับความผิดที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว สิทธินำคดีมาฟ้องหาได้ระดับไปไม่

แม้กฎหมายไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการและหลักเกณฑ์ ตลอดจนแบบของข้อตกลงยอมความกันตามกฎหมาย ผู้เสียหายกับจำเลยจึงอาจเพียงแต่เจรจาตกลงกันด้วยวาจา หรือตกลงยอมความกันในรายงานเบ็ดเสร็จประจำวันของตำรวจ โดยไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ แต่ในข้อตกลงยอมความจะต้องปรากฏว่าผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความหรือสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาต่อจำเลย อย่างไรก็ตามแม้ข้อตกลงระหว่างผู้เสียหายกับจำเลยจะมีข้อความระบุไว้แจ้งชัดว่าผู้เสียหายไม่ประสงค์ให้จำเลยต้องรับโทษทางอาญาต่อไป แต่ถ้าผู้เสียหายยังไม่แน่ใจว่าจำเลยจะยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งข้อตกลงหรือไม่ จึงมีการบันทึกข้อตกลงไว้ว่าต้องให้จำเลยปฏิบัติตามเงื่อนไขให้ครบถ้วนเสียก่อน แล้วผู้เสียหายจึงจะตกลงยอมความด้วย กรณีเช่นนี้ ถือไม่ได้ว่าผู้เสียหายได้แสดงเจตนายอมความโดยสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยแล้ว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องยังไม่ระดับตามมาตรา 39 (2)⁷¹

2) การยุติคดีทางแพ่ง

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 16 กำหนดให้มีการตั้งผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อทำสัญญายอมความ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับสัญญาประนีประนอมยอมความในทางแพ่ง โดยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงลักษณะของสัญญาประนีประนอมยอมความดังต่อไปนี้

(1) เป็นสัญญาที่ผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระดับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน ตามมาตรา 850

(2) หากคู่กรณีกระทำผิดข้อตกลงในสัญญาประนีประนอมยอมความข้อหนึ่งข้อใดหรือทั้งหมด การฟ้องบังคับคดีสามารถกระทำได้ทันทีตามที่ตกลงไว้ในสัญญายอม ทั้งนี้ถ้ายังไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือฝ่ายที่ต้องรับผิดเป็นสำคัญ จะไม่สามารถฟ้องบังคับคดีได้ ตามมาตรา 851

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 384-396.

(3) เมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้ว ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความทำให้คู่ความสละข้อเรียกร้องที่มีขึ้นและได้สิทธิของตนตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา 852 ซึ่งการยอมความในทางแพ่งคู่สัญญาสามารถตกลงระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นแล้วและข้อพิพาทที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย

ในทางปฏิบัติคู่ความอาจตกลงกันทำข้อตกลงมาเสนอให้ศาลพิจารณาโดยพิมพ์เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความหรือแดงให้ศาลทราบด้วยวาจาว่าจะตกลงอย่างไรแล้วให้ศาลจดในแบบพิมพ์สัญญาประนีประนอมยอมความก็ได้ โดยการทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาลสามารถทำได้ทุกกระยะ ไม่ว่าในศาลชั้นต้น อุทธรณ์ หรือฎีกา โดยข้อความในสัญญาจะต้องมีความชัดเจน แต่ทั้งนี้อาจประนีประนอมกันเกินกว่าหรือนอกเหนือจากที่ขอมาในฟ้องก็ได้ ไม่ถือว่าเกินคำขอหรือนอกฟ้องแต่ประการใด แต่จะต้องเกี่ยวกับประเด็นที่ฟ้องร้องกัน โดยต้องไม่เป็นข้อตกลงที่ฝ่าฝืนหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การตกลงระงับคดีอาญาที่มีโทษความผิดอันยอมความได้ ซึ่งถือว่าเป็นข้อตกลงที่ขัดต่อกฎหมาย นอกจากนี้ ในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความคู่สัญญาทุกฝ่ายจะต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าศาล โดยศาลไม่อาจใช้การบันทึกแจ้งเหตุที่ไม่ยอมลงลายมือชื่อตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 50 (2) * แทนการลงลายมือชื่อได้

เมื่อคู่ความตกลงเป็นหนังสือหรือตกลงด้วยวาจาและศาลได้บันทึกข้อตกลงสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยสัญญาประนีประนอมยอมความนั้นไม่ขัดต่อกฎหมายแล้ว ศาลจะต้องพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ออกคำบังคับตามยอม และสั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม ซึ่งเมื่อศาลพิพากษาตามยอมแล้วคู่ความจะฟ้องร้องขอให้เพิกถอนคำพิพากษาตามยอมไม่ได้ และจะอุทธรณ์คำพิพากษาตามยอมไม่ได้ เว้นแต่เข้าข้อยกเว้นที่กำหนดในเหตุ 4 ประการตามเงื่อนไขของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 138 วรรคสอง (1)-(3) ดังนี้

(1) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 50 บัญญัติว่า "ถ้าคู่ความฝ่ายใด หรือบุคคลใดจะต้องลงลายมือชื่อในรายงานใดเพื่อแสดงรับรู้อย่างนั้น หรือจะต้องลงลายมือชื่อในเอกสารใดเพื่อรับรองการอ่านหรือการส่งเอกสารเช่นนั้น...

(2) ถ้าคู่ความ หรือบุคคลที่จะต้องลงลายมือชื่อในรายงานดังกล่าวแล้วลงลายมือชื่อไม่ได้ หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ ให้ศาลทำรายงานจดแจ้งเหตุที่ไม่มีลายมือชื่อเช่นนั้นไว้แทนการลงลายมือชื่อ"

(2) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อ บทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(3) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็นไปตามข้อตกลง หรือการประนีประนอมยอมความ⁷²

หากภายหลังจากการทำสัญญาประนีประนอมยอมความและมีคำพิพากษา ตามยอมแล้วคู่กรณีฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงและเงื่อนไขในสัญญายอมทั้งหมดหรือบางส่วน เช่น ให้ชำระหนี้ ให้ชำระค่าสินไหมทดแทน การกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด คู่ความฝ่ายที่เป็นเจ้านี้ตามคำพิพากษาสสามารถร้องขอให้ศาลบังคับคดีได้ แต่ต้องขอบังคับคดี ภายใน 10 ปีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

ในกรณีที่ยังบังคับชำระหนี้เป็นเงิน เจ้านี้ตามคำพิพากษาอาจขอให้ศาลออก หมายบังคับคดีเพื่อให้ศาลมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้⁷³ อย่างไรก็ตาม การบังคับคดีให้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาส่งมอบทรัพย์สิน กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ศาล สามารถกำหนดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติได้เพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่อง ให้ทำได้ คือ วิธีการบังคับคดีเป็นไปตามสภาพแห่งหนี้ซึ่งเปิดช่องให้บังคับได้ ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 วรรคสอง⁷⁴ ทั้งนี้มิได้หมายความว่าหากสภาพแห่ง การบังคับคดีไม่เปิดช่องให้ทำได้ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้ใช้ค่าเสียหายแทนทั้งที่มีได้พิพากษาเช่นนั้น เนื่องจากเป็นการบังคับคดีที่ผิดไปจากคำพิพากษา

⁷² อุคม เฟื่องฟูง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 2, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2547), หน้า 87-114.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความหรือบุคคลฝ่ายที่แพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำ พิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้านี้ตามคำ พิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยอาศัยและตาม คำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น”

⁷³ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตาม คำพิพากษาหรือคำสั่ง, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ, 2546), หน้า 62-63.

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 98.

คำพิพากษาฎีกาที่ 2364/2526 มาตรา 276 เป็นเรื่องการออกหมายบังคับคดีเพื่อปฏิบัติกรให้เป็นไปตามคำพิพากษา โดย ให้ศาลระบุเงื่อนไขแห่งการบังคับคดีในหมายเพียงเท่าที่สภาพแห่งการบังคับคดีจะเปิดช่องให้ทำได้โดยทางศาลหรือเจ้าพนักงานของศาล มิได้หมายความว่าถ้าสภาพแห่งการบังคับคดีไม่เปิดช่องให้ทำได้ ศาลก็มีอำนาจสั่งให้ใช้ค่าเสียหายแทน ทั้งที่มีได้พิพากษาเช่นนั้น ซึ่ง เป็นการบังคับผิดไปจากคำพิพากษา

ในกรณีที่การบังคับคดีให้ชำระหนี้เป็นเงิน เช่น ให้ชุดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยมีเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้นำยึดเพื่อนำไปขายทอดตลาดมาชำระหนี้ หรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้⁷⁵

ส่วนการบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากระทำการหรืองดเว้นกระทำการ หากเป็นกรณีให้ลูกหนี้ทำนิติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วลูกหนี้ไม่ไปทำ ศาลสามารถสั่งให้ถือเอาคำพิพากษานั้นแทนการแสดงเจตนาได้ ส่วนกรณีที่ไม่ใช่การชำระหนี้เงินและไม่ใช่กรณีให้ลูกหนี้ทำนิติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น การห้ามกระทำการอันเป็นความรุนแรงอีกต่อไป ไม่มีความจำเป็นต้องตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเนื่องจากสามารถจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 297

⁷⁵ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง, หน้า 148-149.

••
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 297 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับมาตรา 296 ทวิ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ นับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ขอให้มีการบังคับได้ล่วงพ้นไปจนถึงเวลาที่การบังคับคดีได้เสร็จสิ้นลงขอให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งจงใจไม่ปฏิบัติตามหมายบังคับคดี"